

BANKANIN TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Banka; iktisadi, ticari konularda ve günlük hayatta çok kullanılan bir kelime olmasına rağmen, bütün sözlükler, ansiklopediler ve hatırlanmakta bankacılık ve kredi konusunda yazılmış bilimsel eserler bile tam ve kesin bir tanım vermekten büyük bir titizlikle kaçınmaktadır. Banka; sermaye, para ve kredi üzerine her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen, gerçek ve tüzel kişilerin, devletin ve işletmelerin bu alandaki her türlü ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışan iktisadi kuruluş olarak ifade edilebilir. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi Milattan önce 2000 yıllarında Sümer ve Babillerde bankacılık faaliyetlerinin yapıldığı, tuğla üzerine yazılmış tabletlerden anlaşılmaktadır.

M.Ö. 19. yüzyıla ait olan Hamurabi Kanunları'nda bankacılık işlemleri ile ilgili maddelere yer verildiği ve on kadar maddenin borç alacak ilişkisiyle ilgili olduğu görülmektedir. Bugünkü anlamda işlemler yapabilen ilk banka Amsterdam Belediyesi'nin garanti ve denetimindeki Amsterdam Bankası'dır. Bunu Hamburg, Nürnberg ve Rotterdam bankalarının kurulması takip etmiştir. Ülkemizde ilk banka 1845 yılında kurulan Dersaadet Bankası'dır. Bunu 1863 yılında Mithat Paşa tarafından Tuna vilayetlerinde kurulan Menafi Sandıkları izlemiştir. Bu menafi sandıkları 1868 yılında tasfiye edilerek Ziraat Bankası hâline dönüştürülmüştür. İlk özel teşebbüs ve özel sermaye ile kurulan banka ise İtibarı Millî'dir. 1924 yılında Türkiye İş Bankası kurulmuş ve itibarı Millî bu bankaya dâhil edilmiştir. Daha sonraki yıllarda da yerli ve yabancı sermaye ile oldukça çeşitli bankalar kurulmuştur. Aralık 2018 döneminde Türkiye Bankacılık sistemindeki banka sayısı 47'dir. Bu bankalardan; mevduat bankaları sayısı 34, kamusal sermayeli mevduat bankaları sayısı 3, özel sermayeli mevduat bankaları sayısı 9 ve tasarruf mevduatı sigorta fonuna devredilen banka sayısı 1'dir. Yabancı sermayeli bankaların sayısı 21, kalkınma ve yatırım bankaları sayısı 13 ve katılım bankaları sayısı 5'tir. Türkiye, K.K.T.C ve yabancı ülkelerde Aralık 2018 döneminde faaliyet gösteren bankaların toplam şube sayısı ise 13.243'tür. Bankanın Görevleri Bankalar, kuruluş amaçları doğrultusunda farklı faaliyetler yürütse de temelde yerine getirdikleri görevler özellikle ticari bankalar açısından bakıldığında aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Aracılık,
- Kaynaklar için akıcılık sağlayabilme,
- Banka müşterilerinin sahip olduğu maddi varlıkların rasyonel olarak kullanılmasının sağlanması,
- Kaynakların kullanımının iyileştirilmesi,
- Kısa vadeli fonların uzun vadeli fonlar hâline dönüştürebilme,
- Kaydi para ya da banka parası oluşturma,
- Ulusal ve uluslararası ticaretin gelişmesi için faaliyetler yürütme,
- Para politikalarının etkinliğinin artırılması,
- Gelir ve servet dağılımını etkilemesi.

Banka Türleri Mevduat Bankası Mevduat olarak para toplama yetkisine sahip olan bankalar mevduat bankalarıdır. Bu yetkiye sahip olduğunda, mevduatın belirli bir tutarı sigorta güvencesine tabidir. Katılım Bankası Katılım fonu şeklinde para toplama yetkisine sahip olan bankalar katılım bankalarıdır. Yatırım ve Kalkınma Bankaları Özel veya kamu işletmelerinin çoğunlukla uzun döneme ait finansal ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan bankalar yatırım ve kalkınma bankalarıdır. Bankaların kurulması için hangi şartların gerektiği Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na (BDDK) belirlenmektedir. Buna göre;

- Türkiye'de hâlihazırda kurulmuş ve faaliyetlerini devam ettiren bankalar,
- Türkiye'de yeni kurulacak olan bankalar,
- Merkezi yabancı bir ülkede olan ve aynı zamanda Türkiye'de şubesi olan bankalar
- Merkezi yabancı bir ülkede olan ve Türkiye'de şube açmak isteyen bankalar,

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na uymak zorundadır. Aynı kanunun 93. ve 143. maddelerinde de varlık yönetim şirketlerine ait kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Buna göre; bu kanunun yayım tarihinden önce kurulanlar da dâhil olmak üzere varlık yönetim şirketleri ve faaliyetleri bu yönetmelik hükümlerine tâbidir. Bankaların Kuruluş Şartları 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda bankaların kuruluş şartları ve faaliyet izinleri kanunun "ikinci kısım, birinci bölüm" içerisinde açıklanmaktadır. Banka kuruluş şartları ya da Türkiye'de şube açma iznine ait düzenlemeler madde 6'da düzenlenmiştir. İlgili maddede; "Türkiye'de bir bankanın kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye'deki ilk şubesinin açılmasına, bu Kanunda öngörülen şartların yerine getirilmesi

BANKA MUHASEBESİ VE ÖZELLİKLERİ

Bankaların ana faaliyet konuları temel olarak şunlardır: Müşterilerden mevduatlar toplamak, kredi vererek kredi işlemlerini yürütmek ve müşterilerin ihtiyaç duyduğu her türlü bankacılık hizmetlerini sunmaktır. Bankaların yürüttüğü bu faaliyetler kapsamında banka muhasebesinin tanımı şu şekilde yapılabilir. Banka Muhasebesi; bankaların müşterilerden mevduatlarını toplamada, kredi vermede, her türlü bankacılık hizmetlerini sunmada ve bu ana faaliyetler dışında kalan diğer tüm faaliyetlerinden kaynaklı oluşan ve para ile ölçülebilen tüm işlemlere ilişkin kaydetme, sınıflama ve analiz etme faaliyetlerini içeren ihtisas muhasebesi türüdür. Banka işlemlerinde esas faaliyetler para ve parayı temsil etmesi sebebiyle üretim, ticaret, hizmet vb. işletmelerin muhasebe işlemleri ile karşılaştırıldığında daha açık ve kolay anlaşılabilir. Fakat banka muhasebesi işlemleri daha kapsamlı ve detaylıdır. Banka muhasebesinde diğer ihtisas muhasebelerine göre daha fazla ve değişik kayıtlar yapılmakta, nazım hesaplar oldukça fazla kullanılmakta ve muhasebe kayıtları işlem esnasında yapılmaktadır. Banka Muhasebesinin Fonksiyonları Banka muhasebesi fonksiyonlarının tamamını sıralamak mümkün değildir. Bu nedenle önemli bazı fonksiyonlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Bankanın müşteri, mudileri ve üçüncü kişilerle ilişkilerinden ortaya çıkan borç ve alacaklarının izlenmesi,
- Bankaların diğer şahısların adına nezdinde bulundurduğu kıymetlerin izlenmesi,
- Bankaların faaliyet dönemleri sonunda kâr veya zararlarının tespiti,
- Banka tarafından elde edilen ve devletin vergiye esas alacağı tutar olan vergi matrahının hesaplanması,
- Bankaların vergi ve diğer mevzuatlar açısından yükümlülüklerini yerine getirmelerine yardım etmek ve ihtiyatlar, dağıtılacak kârın hesaplanması,
- Bankaca yapılması gerekli olan planlar, bütçeler, randıman ve maliyet analizlerine esas olacak rakamların bulunması.

Banka muhasebesinin yukarıda sayılan görevleri başarılı bir şekilde yerine getirmesi ancak iyi bir örgüt yapısı, planlama ve uygun tekniklerin kullanılmasıyla mümkündür. Özellikler muhasebe bölümü içerisinde görevlerin, yetkilerin ve sorumlulukların iyi belirlenmesi gerekir.

BANKALARDA MUHASEBE İŞ AKIŞ SÜRECİ

Bilgisayar işlemleri ve kullanımının yaygınlaşması ile birlikte bankalardaki muhasebe birimlerinde yapılan işlemlerin sayısı da oldukça azalmıştır. Eskiden elle yapılan işler artık bilgisayar ortamında paket programlar yardımıyla kolaylıkla çözümlenmektedir. Bilgisayarın bankalarda muhasebe iş akış sürecinin önemli bir aktörü olması sebebiyle bu süreçte eskiden var olan ancak şu anda kullanılmayan çeşitli kayıt elemanları vardır. Bilgi teknolojileri kullanımının yaygınlaşmaya başlamasından önce bankalarda muhasebe birimlerinin yaptığı işlemleri kontrol etmek ve hataların önlenmesini sağlamak amacıyla çeşitli kayıt elemanlarından yararlanılmıştır. Bunlar:

- Kalamazolar
- Kartlar
- Primanotalar
- Günlük Hareket Cetvelleri
- İmza Kartonları

Yukarıda sayılan evraklar artık kullanılmasa da bilgi teknolojilerinden önce ve hâlihazırda

kullanılmaya devam eden kayıt elemanları da vardır. Bu kayıt elemanları da aşağıda açıklanmıştır:

Yevmiye Defteri: Tüm kasa tahsil, tediye ve mahsup işlemlerinin tarih sırasına uygun ve maddeler halinde kayıtlarının yapılması için kullanılmaktadır (TTK m. 70, VUK m. 193). Bankalarda yevmiye defteri aynı hesaplara borç ve alacak yazılacak işlemler birleştirilerek kaydedildiği defterdir. Defteri Kebir (Büyük Defter): Yevmiye defterine kaydedilen işlemlerin düzenli olarak buradan alınarak uygun bir şekilde hesaplarda sınıflandırılmasını sağlayan ve ilgili hesaplarda toplayan defterdir.

Envanter Defteri: Bu deftere ilk olarak işe başlama tarihindeki envanter sonuçları ve daha sonra izleyen hesap dönemleri sonunda çıkartılan envanter sonuçları ve bilançonun kaydı yapılır.

Damga Vergisi Defteri: Banka tarafından düzenlenen kâğıtlara ilişkin damga vergisini makbuz karşılığı ve istihkaktan kesinti şekliyle ödeyen mükelleflerin ödediği damga vergilerinin izlendiği defterdir. Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 257'nci ve Damga Vergisi Kanunu'nun 29'uncu

maddelerinin Maliye Bakanlığı'na verdiği yetkiye dayanılarak bu defterin tutulması zorunludur.

Günlük Kasa Defteri: Kasaya ait işlemlerin günlük olarak kaydedildiği defterdir. Bu defterin sol tarafında önceki günden deveden kasa mevcudu ile gün içinde yapılan para tahsilatları kaydedilirken, sağ tarafına gün içinde yapılan ödemeler ile izleyen güne devreden kasa mevcudunun kaydı yapılır.

Ortaklar Pay Defteri: Bu defterde; ortakların adı ve soyadı, ortaklık payları, meydana gelen ödemeler, devir ve intikal olunan paylar ve bu durumları ilgilendiren her türlü değişiklik izlenmektedir. Kısacası bu defter, ortakların payları hakkında bilgi vermektedir. **Karar Defteri:** Bankalardaki ilgili kurulların ve komitelerin kurul kararlarının kanunların belirlediği şekilde günü gününe kaydedildiği defterdir.

İlgili kararlar; net, anlaşılır ve satır aralarında dahi anlaşmazlık olmaması şartıyla tarih ve numara sırasına uygun olarak onaylanmış sıralı sayfa numarası olan karar defterine kaydedilir ve bir ay süreyi geçmeyecek şekilde her üyenin imzalanması sağlanır.

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Defteri: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) mevzuatına giren işlemlerin ayrıntılı olarak gösterildiği defterdir. Bu defter Vergi Usul Kanunu'nun 204. maddesi gereğince düzenlenmektedir. Menkuller ve **Gayrimenkuller Amortisman Defteri:** Şubelerde kayıtlı bulunan menkuller ile gayrimenkuller ile bu varlıklara ait hesaplanmış amortisman tutarlarının izlenmesinde kullanılan defterdir.

Fişler: Yapılan işlemlerin yürütülmesi ve muhasebeleştirilmesi için kullanılan belgelerdir. Fişlerin şekilleri ve özellikleri bankadan bankaya değişmekle ve çok çeşitli olmakla beraber, esas olarak bütün fişleri üç grupta ele almak mümkündür: Kasa tahsil fişi: Paranın vezne tarafından tahsil edilmesi ve ilgili hesaplara yazılması için kesilip yetkililer tarafından imzalandıktan sonra vezneye gönderilen fiştir. Kasa tahsil fişinin borçlu hesabı kasaya para girişi olduğundan dolayı daima kasa hesabıdır.

Kasa tediye fişi: Paranın vezne tarafından ödenmesi ve ilgili hesaplara kaydedilmesi için kesilip yetkililer tarafından imzalandıktan sonra vezneye gönderilen fiştir. Kasa tediye fişinin alacaklı hesabı daima kasa hesabıdır.

Mahsup fişi: Kasayı ilgilendirmeyen herhangi bir işlemin yürütülmesi ve muhasebeleştirilmesi için düzenlenen fişlerdir. Mahsup fişi düzenlendiğinde, yapılan işlemle ilgili olarak bazı hesap ya da hesaplar borçlandırılırken bazı hesap veya hesaplar da alacaklandırılır. Mahsup fişleriyle hesaplar arasında yapılan aktarmalar muhasebeleştirilir.

TEMEL MUHASEBE İLKELERİ

Bankacılık Kanununun yanı sıra BDDK'de bankalarda uygulanacak muhasebe sistemine yönelik, "Muhasebe Uygulama Yönetmeliği" yayımlanmıştır. Bu yönetmelikte, temel muhasebe ilkeleri, finansal tablolara ilişkin temel ilkeler ve standart finansal tablolar ve raporlar belirlenmiştir. Muhasebenin temel kavramlarının tüm muhasebe işlemlerinde ve finansal tabloların hazırlanmasında kullanılmasını sağlamak için muhasebe ilkeleri oluşturulmuştur. Bir işleme ait birden çok ilke bulunduğu anda, bu ilkeler içerisinden uygun olan seçilerek tutarlı bir şekilde kullanılır. BDDK'nin yayımladığı yönetmelikte banka muhasebesinin temel ilkeleri aşağıdaki ilkelerden oluşmaktadır:

- Süreklilik,
- Dönemsellik ilkesi ve tahakkuk esası,
- Tutarlılık,
- Sosyal sorumluluk,
- Kişilik,
- Parayla ölçme,
- Maliyet esası,
- Tarafsız ve güvenilir belge,
- İhtiyatlılık,
- Özün önceliği.

BANKALARDA FİNANSAL RAPORLAMA

Bankalar ilgili yönetmelik hükümleri gereğince ara dönemlerde ve yıl sonunda finansal raporlar hazırlamaktadır. Ara dönemde hazırlanacak finansal raporlar;

- Kâr dağıtım tablosu dışında ara döneme ait finansal tablolar,
- Bağımsız denetim raporu ve eklerinde yer alan banka yönetim kurulu başkanı ve genel müdürünün hazırladığı ara dönem faaliyet raporu,
- Kurul tarafından açıklanması gerekli olarak belirtilen ek bilgilerden oluşur.

Bankanın yıl sonu finansal raporları ise;

- Yıl sonuna ait finansal tablolar,
- Bağımsız denetim raporu ve eklerinde yer alan kurul tarafından açıklanması gerekli olarak belirtilen ek bilgilerden oluşur.

Finansal Tablolara İlişkin Temel İlkeler Finansal tablolar, muhasebeye konu işlem ve iktisadi olayların özünü dikkate alarak bankaların finansal durumunun ve faaliyetlerine ait sonuçlarının doğru, şeffaf, tarafsız ve eksiksiz olarak bilgi kullanıcılarına sunulacak şekilde hazırlanmalıdır. Bankaların finansal tabloları aynı zamanda bilgi kullanıcılarının önceki döneme ait işlemlerin finansal etkilerini de görebilecekleri şekilde düzenlenmelidir. Bankaların muhasebe bilgi kullanıcıları ise müşteriler, ortaklar, yatırımcılar, yönetim, denetim ve gözetim birimleri, tasarruf sahipleri, kredi verenler, kamuoyu

BANKALARDA MUHASEBE SÜRECİ

Bankalar hizmetlerini yurt içinde ya da yurt dışında şubeler açarak yaygınlaştırmaktadır. Bankaların sahip olduğu bu organizasyon yapısının doğru ve güvenilir bir şekilde çalışabilmesi için şubelerin hem birbirleriyle hem de genel müdürlük ile bilgi akışlarının çok hızlı olması gerekmektedir. Bu bilgi akışı da güçlü bir teknik ve fiziki alt yapıya ve yeterli sayıda personel ile sağlanabilecektir. Bankalarda ortaya çıkan işlemlerin de kayıt, sınıflandırma ve raporlamasının yapıldığı birimler muhasebe departmanlarıdır. Bu durumda şubeler ve genel müdürlük arasında ilgili bilgi akışının sağlanmasında da en önemli görevleri muhasebe departmanları üstlenmektedir. Bankalardaki faaliyetlerin muhasebe süreçlerinin incelendiği ihtisas muhasebesi alanı “banka muhasebesi”dir. Banka muhasebesi, üretim, ticaret, hizmet vb. işletmelerin muhasebe süreçlerinden farklı uygulamalar içermektedir. Çünkü bankada satışa konu olan yani alınan ve satılan varlık paradır ve para için bir vade söz konusudur. Banka muhasebe işleyiş süreçleri farklı olduğu için bankalar tarafından kullanılan hesap planı da farklıdır. Banka işlemlerine konu olan varlık paradır ve parada da vade söz konusu olabilmektedir. Diğer muhasebe alanlarından farklı olan bir yönü de bankalarda muhasebe işlemlerinin büyük bir bölümü ilgili işlemleri yapan birim tarafından gerçekleştiriliyor olmasıdır.

Bankaların birden fazla şubesi olduğunda ve müşterilerin de farklı şubelerde işlem yapması durumunda şubelerin birbiri arasında birçok muhasebe işlemi gerçekleşmektedir. Bu durumda her banka şubesi kendi muhasebe işlemlerini yürütmek zorundadır. İlişkilerin muhasebeleştirilmesinde hesap adedini daraltmak ve bünye içinde tasarruf sağlamak için “Rambursman Sistemi” (hesaplaşma sistemi) denilen bir sistem kullanılmaktadır. Hesaplaşma sisteminde şubelerde her bir şube için hesap açılması gereksiz görülmekte, şubeler arası ilişki bir tek hesapta yürütülmektedir. Buna karşılıklı karşılaştırmayı ve denetlemeyi sağlamak için bu ilişkiler bir merkezde toplanmakta ve orada her bir şube için sadece bir hesap açılmak suretiyle muhasebeleştirilmektedir. Böylece şubelerin her birinin bu ilişkilerden dolayı borçlu ya da alacaklı durumunun tespit ile yetinilmektedir. Bu tür bir uygulamada banka geneli için bir hesaplaşma merkezi oluşturulur.

İki şube arasında bir kıymet hareketi (bir borç-alacak ilişkisi) olduğunda, her iki şube de işlemi hesaplaşma merkezi ile yapmış gibi hesaben bu merkeze muhatap olur. Başka bir anlatımla alacaklı olan şube, hesaplaşma merkezini borçlandırırken borçlu olan şube de bu merkezi alacaklandırılır. Buna karşılık hesaplaşma merkezinde;

- Merkezi alacaklandırılan borçlu şubeye borç,
- Merkezi borçlandırılan alacaklı şubeye alacak yazılır.

Böylece büyük şubelerin borç ve alacakları hesaplaşma merkezinde açılan hesaplarda toplanmış olur.

Bu şekildeki uygulamada her şubede sadece hesaplaşma merkezini temsil eden defteri kebir düzeyindeki tek “Şubeler Cari Hesabı” çalıştırılır. Online sistemi uygulamasında şubelerdeki kayıtlarla hesaplaşma merkezinin kayıtları, sistem tarafından, eş zamanlı olarak gerçekleştirilir.

Bankaların hepsinde hesap dönemi takvim yılıdır. Yani bankalarda hesap dönemi 1 Ocak'ta başlayıp 31 Aralık'ta sona erer. Ana hatları ile bir hesap döneminde bankalarda muhasebe süreci aşağıdaki sırayla incelenmektedir:

- Açılış Bilançosu
- Günlük İşlemler
- Her Akşam Kasa Bordrolarının Alımı
- Her Akşam Dekontların Ayrılması
- Üçer Aylık Dönemlerde Geçici Mizan Alınması
- Yıl Sonu Envanter İşlemleri
- Mizanların Alınması
- Mali Tabloların Çıkarılması

BANKA MUHASEBESİ TEKDÜZEN HESAP PLANI

Hesap planı, bir işletme veya teşebbüste tutulan bütün hesapların sistemli bir şekilde ve çeşitli gruplara ayrılmış olarak yürütülmesi için tanzim edilen ve aynı olayların daima aynı hesaplarda kaydedilmesini sağlayan bir cetvel olarak tanımlanabilir. Daha kapsamlı olarak ise hesap planı, belirli bir hesap çerçevesine veya genel hesap planına dayanarak işletmelerde tutulan ana hesapların yani defteri kebir hesaplarının ve ayrıntı hesaplarının belirli bir sistem içerisinde, plana ve denetime uygun bir biçimde tanımlayan, kesin olarak sınırlayan, açıklayan ve işlemlerin daima aynı hesaplarda izlenmesini

sağlayan özel bir yönerge olarak tanımlanabilir. Türkiye’de belirli gruplardaki işletme ve kurumlar için tek düzeni sağlayacak çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri de Türkiye Bankalar Birliği tarafından hazırlanan Tekdüzen Hesap Planı’dır (TDHP). Bu hesap planı 01.01.1986 tarihinden itibaren tüm bankalarda uygulamaya konulmuştur. Daha sonra Türkiye Bankalar Birliği’nin 01.12.1995 tarih ve 990 sayılı tebliği ile TDHP’de yapılması gerek görülen ilave ve değişiklikler yayınlanarak tüm bankalara bildirilmiştir. Bankaların kullanımı için hazırlanan TDHP’nin uygulamaya başlatıldığı 1986 yılından günümüze kadar bankacılık sisteminde önemli ölçüde pek çok değişiklik olmuştur. Bireysel kredileri, döviz endeksli krediler, yedi gün ihbarlı mevduat, TEFE endeksli mevduat, altına dayalı işlemler, yatırım fonları, varlığa dayalı menkul kıymet, finansal kiralama, vadeli döviz işlemleri gibi pek çok farklı uygulama da sisteme dahil olmuştur. Bu sebeple genel değişiklikler ile birlikte bankaların bu ihtiyaçları da göz önüne alınarak yeni hesaplar TDHP’ye eklenmiştir. Aynı zamanda bu durum daha sonraları da TDHP’nin sürekli gelişmesine ve değişmesine sebep olmuştur. Bununla birlikte bilgi teknolojilerinin gelişmesi ve hızla tüm işlemlerin süreçlerini etkilemesi sebebiyle de bazı hesaplar da TDHP’den çıkartılmıştır.

BDDK tarafından hazırlanan “Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ” 22 Haziran 2006 tarih ve 24793 mükerrer sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Tebliğde TDHP uygulamaları detaylı olarak açıklanmıştır. Ancak BDDK tarafından ilgili tebliğ yenilenmiştir ve 26 Ocak 2007 tarih ve 26415 (mükerrer) sayılı Resmî Gazete’de tebliğin yeni hâli yayımlanmıştır. TDHP’nin amacı Tek Düzen Hesap Planı (TDHP) şu amaçlara hizmet etmek için hazırlanmıştır;

- Türkiye’de hâli hazırda faaliyet gösteren ve izleyen dönemlerde faaliyet gösterecek olan bütün bankaların muhasebeleştirme ve finansal raporlama açısından yeknesaklık sağlamak,
- Bankalar tarafından hazırlanacak finansal tabloların TDHP kullanılarak kolay bir şekilde hazırlanmasını sağlamak,
- Bankalardaki denetim faaliyetleri esnasında ihtiyaç duyulan bilgilerin doğru ve sağlıklı bir şekilde TDHP’den alınabilmesini sağlamak,
- Ekonominin izlenebilmesi ve yönlendirilebilmesi için yetkili kurumların ihtiyaç duyduğu bilgilerin ve diğer farklı istatistik bilgileri TDHP’den kolay bir şekilde almak,
- Banka yönetimi tarafından ihtiyaç duyulan finansal analiz, risk analizi, verimlilik analizi gibi çeşitli analiz ve yorumları yapabilmek için gerekli olan bilgileri finansal tablolar ve hesaplardan elde edebilmek,
- Bankaların şarta bağlı borç ve yükümlülüklerini muhasebe disiplini içerisinde izlemek ve rapor edebilmek,
- Gerektiğinde bankanın kendi faaliyetlerine göre kolayca kullanmak ve detay hesap ihtiyacı doğduğunda genişletme işlemi yapabilmektir.

TDHP’nin Özellikleri TDHP, Türkiye’de faaliyette bulunan bütün bankaların ihtiyacını karşılayacak şekilde oldukça detaylı olarak hazırlanmıştır. Ancak farklı türdeki bankalar ya da fonksiyonlar söz konusu olduğundan bazı hesaplar çok fazla detay verilmemiştir. Bu hesaplara ait detaylandırma işleminin, her bankanın kendisi tarafından ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde oluşturulması gerekmektedir. Çünkü ziraatla ilgili bankaların açacakları kredilerle ticaret bankalarının açacakları krediler arasında tür, vade, faiz oranı vb. şartlarda büyük farklılıklar vardır.

TDHP’nin hazırlanmasında göz önünde tutulan en önemli özelliklerden biri de gözetim sistemi ve istatistik amaçlarla bankalardan elde edilecek bilgilerin hepsinin TDHP’ye konmamasıdır. Bu şekilde fazla karışıklığa girilmediğinden TDHP daha pratik ve uygulanabilir durumdadır. Bununla birlikte TDHP; bilgisayarlı ortama uygun, programlamaya, sınıflamaya ve analize kolayca cevap vermek amacıyla gruplandırılmış ve desimal olarak hazırlanmıştır. Ayrıca yeni ve detay hesap ihtiyacını karşılayabilmek için TDHP altı haneli ve üç seviyeden oluşturulmuştur. TDHP’nin Yapısı TDHP’de hesaplar 10 ana gruptan oluşmaktadır:

- Dönen Değerler
- Krediler
- Bağlı Değerler Ve Diğer Aktifler
- Mevduat Ve Diğer Pasifler
- Öz Kaynaklar
- Faiz Gelirleri
- Faiz Giderleri
- Faiz Dışı Gelirler
- Faiz Dışı İderler
- Nazım Hesaplar

Her ana grup içinde hesaplar Türk Lirası ve yabancı para olarak ayrılmıştır. Yabancı para olarak belirtilen hesaplar bankanın yabancı para işlemlerinden doğan miktarları sabit fiyat üzerinden kaydettiği hesaplardır. Bu hesaplardaki yabancı para bakiyeleri dönem sonlarında değerlendirme işlemine tabi tutulur. Ortaya çıkacak kâr veya zarar ilgili dönem netice hesaplarına intikal ettirilir. Yabancı para hesaplarından ve işlemlerden sağlanan yabancı para faiz, komisyon ve gelirler işlem tarihindeki kurdan Türk parasına çevrilir ve ilgili yabancı para kâr/zarar hesaplarına kavdedilir. Bu gelirler

MEVDUATIN TANIMI VE ÖNEMİ

Bankalar; halkın derhal kullanmak istemediği paraları aynen veya bir ivaz (edim) karşılığında mevduat şeklinde toplayarak büyük sermayeler oluşturan ve bunları belirli bir fazlalıkla başkalarına ödünç vermek suretiyle kredi ve çeşitli mali hizmetleri bir iş ve sanat olarak yapmağa kânnunen yetkili kılınan kuruluşlardır. Banka mevduat sahipleri ile kredi kullananlar arasında köprü vazifesi gören aracı kurum niteliğini taşımaktadır. Aynı zamanda, bankalar kendilerine yatırılan paraları mudilere istendiğinde veya belli bir vadede aynı veya faizli tutarı ile iade etmekle yükümlüdür. Bankaların en temel fon toplama aracı mevduatlarıdır. Banka mevduatları çeşitli kıstaslara göre sınıflandırılmaktadır. Mevduat sahibine göre, para cinsine göre, vadeye göre, uygulanan faizin niteliğine göre, mevduat sahibinin yerleşim yerine göre sınıflandırılmaktadır. İster vadeli, ister vadesiz olsun bankalar topladıkları mevduatlara faiz ödemektedir.

Mevduat hesabı açıldığında banka mevduat sahibine borçlanmakta, vade sonunda ya da dönem sonunda bu borcun karşılığı olarak belirli bir oranda faiz ödemektedir. Ödenen faizlerden vergi sorumlusu olarak gelir vergisi kesintisi yapılmakta ve mevduat sahibi adına vergi dairesine beyan edilerek ödenmektedir. Mevduatın Tanımı Gerçek ve tüzel kişilerin faiz veya herhangi bir ivaz (edim) karşılığında ya da karşılıksız olarak istenildiği anda veya belirli bir vade sonunda ya da belirli bir ihbar süresine uyararak geri almak üzere yatırdıkları paralara mevduat denir. Buna göre mevduatın temel unsurları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Konusu paradır.
- Para, banka tarafından belirli bir süre sonra ya da istenilen zamanda iade edilir.
- Paraya ait ödeme süresi vadeli olabilir.

Gerçek ya da tüzel kişilerin paralarını mevduat olarak yatırmalarının temel motivasyonları ise şunlardır:

- Gelir elde edebilmek,
- Para biriktirmek,
- Güvenli bir şekilde paralarını saklayabilmek,
- Para yönetiminde bankadan destek almak.

Bankalar açısından mevduatlar önemli bir kaynak olduğu için mevduatların artması için bankalar çaba göstermektedir. Banka için öneminin yanı sıra gerçek ve tüzel kişiler açısından da mevduat önemli bir tasarruf aracı olarak değerlendirilmektedir. Her iki taraf için de önemli olan mevduatlara ait konular kanunlar kapsamında düzenlenmiştir. Mevduatın Önemi Mevduat, bankaların kuruluşlarında amaçları arasında en önemli konulardan biri para ticareti yapmak olduğundan önemi bu bağlamda vurgulanabilir. Gerçekte de ödenmiş sermayeleri ile yedek akçeler gibi öz kaynaklarından daha çok ellerinde mevduat bulunan bankaların itibar kazanması ve rakipleri arasındaki düzeyleri, büyük ölçüde mevduat çalışmaları sonucunda elde ettikleri başarı ve mevduat miktarı ile ölçülmesi de bir diğer önemli nokta olarak dikkat çekicidir. Bankaların her ne kadar işlem portföyü genişlese de para ticaretine ilişkin işlemler ön plana çıkmaktadır. Bu sebeple mevduatlara ilişkin faizlerin düzeyinin saptanması da önem taşımaktadır. Günümüzde karşılaşılan yoğun rekabet ortamında, bankaların müşteri ile kurulan olumlu ilişkileri üstünlük sağlayıcı önemli bir faktör olmaktadır. Müşteri bağlılığının artması beraberinde işlem çeşitliliğini de getirmektedir.

MEVDUAT ÇEŞİTLERİ

Bankaların topladıkları mevduatları son düzenlemelere göre şöyle sınıflandırabilir: Vadesiz mevduat, istenildiği anda çekilebilen mevduattır. Karşılığında faiz verilmez ya da çok düşük oranda verilir. Bazı bankalarda bu mevduat sahiplerine öncelik verilir. Vadeli mevduat, belirli bir sürenin sonunda çekilmek üzere yatırılan mevduat olup bankalara kullanım kolaylığı verdiği için, vadesiz mevduata göre daha fazla karşılık verilir. Mevduatlar aşağıdaki şekilde de sınıflandırılabilir: Tasarruf Mevduatı (Gerçek Kişiler), gerçek kişiler tarafından tasarruf mevduatı adı altında açtırılan ve ticari işlemlere konu olmayan mevduattır. Ancak vadesiz tasarruf mevduatı üzerine münhasıran çek keşide edilmesi ticari işlem sayılmamaktadır.

Döviz Tevdiat Hesabı (DTH), Türkiye'de ve yurt dışında yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin tevdi ettikleri konvertibl yabancı paralarla vadesiz ve 3, 6, 12 ay vadeli olarak açılabilen hesaplardır. Döviz Dönüştürülebilir TL Mevduat Hesabı; enflasyon ve devalüasyonun ülke parasında meydana getirdiği satın alma gücü düşüşü sonucu, yerli paradan kaçmayı önlemek için TL ile yabancı para değeri

üzerinden açılırları mevduat türüdür. Diğer Mevduat, yukarıda sıralanan mevduat türlerinin dışında ka-ılan mevduat çeşitleridir. Bunlar;

- Resmî kuruluşlar mevduatı,
- Ticari kuruluşlar mevduatı,
- Diğer kuruluşlar mevduatı,
- Bankalar mevduatı olarak sıralanır.

MEVDUAT SERTİFİKASI

Bankalar, normal mevduatın dışında hamiline veya nama yazılı mevduat sertifikaları mukabilinde de vadeli mevduat kabul edebilir. Mevduat sertifikası, yatırılan mevduat karşılığında banka tarafın-dan düzenlenen ve metninde yazılı belli miktardaki paranın muayyen bir tarihte ödeneceğini gösteren kıymetli evraktır. Karşılığı tamamen tahsil edildikten sonra alıcısına verilen ve el de-ğiştirme yoluyla tedavül edilebilen mevduat sertifikasının en önemli özelliği, para yatırma veya faiz ödeme sırasında kimlik tespitini gerektirmemesidir.

MEVDUATLA İLGİLİ HUKUKİ ESASLAR VE KURALLAR

Mevduatlarla ilgili hükümler 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 60.-64. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kanunun 60. maddesinde mevduat ve katılım fonu kabulü, 61. maddesinde mevduat ve katılım fonunun çekilmesi, 62. maddesinde zamanaşımı, 63. maddesinde mevduatın ve katılım fonunun sigortalanması ve 64. maddesinde sigorta kapsamı dışında kalan mevduat ve katılım fonuna ait hükümler yer almaktadır.

MEVDUAT İŞLEMLERİ

Bankacılık işlemleri, bilgisayar teknolojinin de yaygınlaşması ile birlikte kişiler hesap hareketlerini sürekli kontrol etmekte ve internet yoluyla bu hesaplarda sürekli olarak bir hareket oluşmaktadır. Eskiden bankaya gidilerek yapılan birçok işlem artık internet yoluyla kolaylıkla yapılabilmektedir. Bu nedenle eskiden hesap kartları ya da cüzdanları aracılığıyla yapılan işlemler artık bilgisayar başında çok hızlı bir şekilde halledilebilmektedir. Mevduat Hesaplarının Açılması Bankada mevduat hesabı açtırmak isteyen müşteri ilgili banka servisine giderek hesap açtırma isteğini belirtir ve müşteriden kimlik bilgileri alınarak müşteriye ait hesap bilgileri bilgisayar ortamına kaydedilerek hesap açma işlemi tamamlanır. Hesapların işleyişine ilişkin sözleşme müşteriye imzalatılır. Mevduat hesabı açıldıktan sonra müşterilere hesap cüzdanı verilmektedir. Cüzdanın ilk sayfasında müşterinin hesap numarası, adı ve soyadı yazmaktadır. Müşteriye cüzdan verilmeden önce banka yetkilileri tarafından imzalanması gerekmektedir. Müşteriye hesap cüzdanı verilerek hesaplarına ait hesap hareketlerini görmeleri sağlanmaktadır. Hesap cüzdanı ile banka kayıtları arasında bir uyumsuzluk söz konusu olduğunda banka kayıtları doğru kabul edilmektedir. Çünkü herhangi bir işlem yaparken hesap cüzdanına kaydetme işi unutulabilir fakat banka kayıtlarına yapıldığından doğru kabul edilmektedir. Ancak günümüzde hesap cüzdanları eski dönemlere nazaran çok fazla kullanılmamaktadır. İnternet ve mobil bankacılık işlemleri ile müşteriler hesaplarına ilişkin hareketleri rahat ve hızlı bir şekilde kontrol edebilmektedir. Hesaba Para Yatırılması Mevduat hesaplarının açılışı ve para yatırma değişik şekillerde ola-bilmektedir. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz: □ Hesap sahibinin para yatırması, □ Hesaba başka yerlerden hesap sahibi veya başkaları tarafından havale gönderilmesi,

- Hesaba başka bir şubede para yatırılması,
- Hesaba başka biri tarafından para yatırılması,
- Şubedeki başka bir hesaptan ilgili hesaba aktarma yapılması,
- Çek veya senet bedelinin hesaba yatırılmak üzere teslimi,
- Faiz tahakkuku Hesaptan Para Çekilmesi Mevduat hesaplarından para çekme, para yatırmada olduğu gibi çeşitli şekillerde olabilmektedir.
- Hesaptan hesap sahibinin kendisinin bizzat para çekmesi,
- Başka bir şubeye müracaat ederek, para yatırılan şubeden provizyon alınarak para çekmek,
- Çek vasıtasıyla kendi namına veya başkalarına para çekme hakkı vermek,
- Hesaptan havaleler çıkartma, diğer şubeler üzerine olabildiği gibi başka bankalar veya PTT üzerine de olabilir.
- Hesaptan başka bir şubedeki hesaba veya aynı şubedeki başka bir hesaba para aktarmak,
- Hesaptan borçların ödenmesini isteyerek para çekirmek.
- Kredi veya hesap kartıyla para çekmek veya başka bir hesaba aktarma yapmak.

Faiz Tahakkuk Ettirilmesi Türkiye'de mevduata uygulanacak faiz oranları katı sınırlamalara tabi değildir. Bankalar Kanunu'nun 37. maddesine göre mevduata veri-lecek asgari ve azami faiz oranlarını Bakanlar Kurulu belirler. Bakanlar Kurulu bu konuda T.C. Merkez Bankası'nı da yetkili kılabilir.

Uygulama-da ise faiz oranları bankaların aralarında yapacakları anlaşmalara hatta müşteri ile yapacakları anlaşmalarla belirlenebilmektedir. Ülkemizde büyük bankaların belirli vadeler için aynı faiz oranı üzerinde anlaşabilmelerine rağmen, bazı küçük bankalar bunun aksine hareket ettikleri ve daha yüksek oranlarda faiz verdikleri gözlenmektedir. Türkiye'de son yıl-larda bankacılığın serbest rekabete açıldığı faiz oranlarının serbest bira-kılmasından anlaşılabilir. Bankalar rakiplerini de gözeterek müşterileri-ne istedikleri faizi verebilir. Burada bankaların tekel oluşturmadıkları ve rakipleri ile rekabet hâlinde oldukları unutulmamalıdır. Bankanın biri düşük faiz verdiği diğer

MEVDUATLA İLGİLİ HESAPLARIN İŞLEYİŞİ

Mevduatlara ait yapılan sınıflandırma göz önüne alındığında, her bir sınıflandırma grubu için Tek Düzen Hesap Planında (TDHP) kullanılacak hesaplar ihtiyaçlar dâhilinde oluşturulmuştur. Bu durumda, ilgili sınıflandırma doğrultusunda mevduat hesaplarının işleyişi incelenmelidir. Türk Lirası Mevduatlar; Tasarruf Mevduatı, Mevduat Sertifikaları, Döviz Dönüştürülebilir TL Mevduat, Döviz Çevrilebilir TL Mevduat, Resmî Kuruluşlar Mevduatı, Ticari Kuruluşlar Mevduatı, Bankalar Arası Mevduat, Diğer Kuruluşlar Mevduatı, Vadesinde İbraz Edilmeyen Mevduat Sertifikaları hesaplarında izlenir. Türk Parası Mevduat Hesapları Türk Lirası Mevduatlar; Tasarruf Mevduatı, Mevduat Sertifikaları, Döviz Dönüştürülebilir TL Mevduat, döviz Çevrilebilir TL Mevduat, Resmî Kuruluşlar Mevduatı, Ticari Kuruluşlar Mevduatı, Bankalar arası Mevduat, Diğer Kuruluşlar Mevduatı, Vadesinde İbraz Edilmeyen Mevduat Sertifikaları hesaplarında izlenir. Kanun, kararname ve tebliğlere göre mevduatlar; vadesiz ve vadeli olmak üzere ikiye ayrılmıştır, TDHP’de vadesiz tasarruf mevduatı “300 Tasarruf Mevduatı (Yurt İçinde Yerleşik- Gerçek Kişiler) – Vadesiz”, vadeli tasarruf mevduatı da “310 Tasarruf Mevduatı (Y.İ.Y Gerçek Kişiler)-Vadeli” numaralı defter-i kebir hesaplarında izlenir. Vadeli tasarruf mevduatı hesabı dönem içi ve dönem sonu faiz ödemeli ve vadelerine göre detaylandırılmıştır.

Döviz Tevdiat Hesabı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Karar ve buna ilişkin tebliğler uyarınca bankalar tarafından gerek Türkiye’de gerekse yurtdışında yerleşik gerçek ve tüzel kişiler adına konvertibl (çevrilebilen) dövizler üzerinden açılabilir. Döviz Tevdiat Hesabı pasif nitelikli olup sabit kur üzerinden hareket görür. Her dönem sonu, hesap bakiyesi değerlendirilerek ta’bi tutularak Türk parasına dönüştürülür. Bu hesabın izlenmesi için hesap planında defter-i kebir bazında “301 Döviz Tevdiat Hesabı - Vadesiz” ve “311 Döviz Tevdiat Hesabı -Vadeli” hesapları ve bu hesaplara ait yardımcı hesaplar açılmış bulun-maktadır. Döviz Dönüştürülebilir TL Mevduat Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun ve buna ilişkin tebliğler uyarınca bankalar tarafından gerek Türkiye’de gerekse yurtdışında yerleşik gerçek ve tüzel kişiler adına konvertibl dövizler karşılığı Türk Lirası üzerinden açılabilen Döviz Dönüştürülebilir Türk Lirası Mevduat Hesabı pasif niteliklidir. Söz konusu mevduata izlenmesi için hesap planında “302 Tasarruf Mevduatı (Y.D.Y Gerçek Kişiler)-Vadesiz” ve “312 Tasarruf Mevduatı (Y.D.Y Gerçek Kişiler)-Vadeli” Döviz Tevdiat Hesapları ve bu hesaplara ait yardımcı hesaplar açılmış bulunmaktadır.

Döviz Çevrilebilir TL Mevduat Döviz Çevrilebilir Mevduat (DÇM) kredi anlaşması çerçevesinde T.C. Merkez Bankası'na devredilecek yurtdışında yerleşik tüzel kişilere ait DÇM hesapları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na bankalarda mevduat olarak tutulur. DÇM hesapları, Tek Düzen Hesap Planında vadelerine göre “308 Bankalar Mevduatı-Vadesiz - T.P.” ve “318 Bankalar Mevduatı - Vadeli - T.P.” no’lu hesapların TCMB yardımcı hesabında gösterilir. DÇM anlaşması kapsamına girmeyen DÇM hesapları ise hesap planında vadelerine göre “306” veya “316 Ticari ve Diğer Kuruluşlar Mevduatı (Y.D.Y)-Vadeli” no’lu Döviz Çevrilebilir TL Mevduat hesaplarında izlenir. Resmî Kuruluşlar Mevduatı Genel ve katma bütçeli daire ve kurumların, yerel yönetimlerin, mahkemelerin, savcılıkların, icra ve İflas dairelerinin, tereke hâkimliklerinin mevduatı resmî kuruluşlar mevduatı olup “304 Resmî, Ticari ve Diğer Kur. Mev. (Y.İ.Y)-Vadesiz” numaralı hesapta, bu tür mevduatın vadeli olanları ise “314 Resmî, Ticari ve Diğer Kuruluşlar Mevduatı (Y.İ.Y)-Vadeli” numaralı hesapta vadelerine göre izlenir.

Bankalar Mevduatı Bankalar Mevduatı, bankaların (İktisadi Devlet Teşekkülü hâlindeki bankalar ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası dâhil) ve özel kanunlarına göre mevduat kabulüne yetkili kuruluşların bankaya yapmış oldukları mevduattır. Türk Parası mevduat “308 Bankalar Mevduatı - Vadesiz” ve “318 Bankalar Mevduatı - Vadeli - T.P” ana hesaplarda, yabancı para mevduat ise “309 Bankalar Mevduatı-Vadesiz -Y.P” ve “319-Vadeli” ana hesaplarda izlenir. “309” ve “319” no’lu hesaplar sabit fiyat üzerinden hareket görür ve dönem sonlarında değerlendirilir. Mevduat Sertifikası T.C. Merkez Bankası'nın belirlediği esas ve şartlara uygun olarak düzenlenerek tedavüle çıkarılan Mevduat Sertifikaları “320 Mevduat Sertifikası” hesabında vadelerine göre izlenir. Vade bitiminde hamili tarafından ödenmek üzere ibraz edilemeyen sertifikalar Anapara ve tahakkuk eden faiz tutarı “322 Vade Bitiminde İbraz Edilmeyen Mevduat Sertifikaları” hesabına alınır.

MEVDUAT HESABI AÇMA

Bankada hesap açtırıldığında müşteriye bir hesap numarası verilir. Hesap kartına ise müşterinin adı

soyadı, adresi, hesabın vadeli veya vadesiz olduğu, faiz oranı gibi bilgiler işlenerek mudiye imzalatılır. Mudiye bir de hesap cüzdanı verilir ve hesabındaki işlemler ayrıntılı olarak cüzdanda izlenebilir. Hesap kartı ile hesap cüzdanı arasında bir tutarsızlık olması durumunda hesap kartı üzerindeki tutarlar doğru kabul edilir. Bankada açtırılan hesap eğer vadeli ise hesaba bir miktar para yatırılması gerekmektedir. Yetkililer, para yatırıldıktan sonra imzalarını tamamlar ve hesabın açılışı tamamlanmış olur. Bununla birlikte vadesiz hesabın açılışında vezneye para yatırılmasına gerek olmasa da bazı bankalar temsili bir tutarı hesaba girerek açılışı tamamlamış olur. Bankaya bir hesap açtırılıp hesaba para yatırıldığında ilgili bankada “0 Dönen Varlıklar” grubunda yer alan “010 Kasa” hesabının borcuna karşılık hesabın sınıflandırılmasına göre ilgili hesap alacaklandırılır.

MEVDUAT HESAPLARINA PARA YATIRMA

Vadeli mevduat açtırıldığında “310 Tasarruf Mevduatı (Y.İ.Y Gerçek Kişiler)-Vadeli hesabına alacak kaydı yapılacaktır. Bankadaki hesaplar arasında bir virman gerçekleşeceğinde “300 Tasarruf Mevduatı (YİY- Gerçek Kişiler)- Vadesiz” hesabına hem borçlu hem de alacaklı kayıt yapılacaktır.

MEVDUAT HESAPLARINDAN PARA ÇEKME

Vadesiz mevduat hesabındaki parayı çekildiğinde “300 Tasarruf Mevduatı (YİY- Gerçek Kişiler)- Vadesiz” hesabı borçlandırılacak, buna karşılık bankanın kullandığı “010 Kasa” hesabı alacaklandırılacaktır. Başka bir şubeden, hesap sahibinin para çekmek istemesi durumuna "provizyon isteme" denir.

MEVDUAT HESAPLARINA FAİZ TAHAKKUK ETTİRİLMESİ

Mevduat hesaplarına vadesiz dahi olsalar bankalar tarafından faklı faiz oranlarında faiz tahakkuk ettirilir. Faiz oranı vadeli hesaplar için kullanılan orandan düşük olmakla birlikte, mevduat hesabı ister vadeli ister vadesiz olsun paranın hesaba yatırıldığı ve çekildiği gün için faiz hesaplaması yapılmaz. Faiz başlangıç tarihi, paranın bankaya yatırıldığı ilk iş günü yani valör tarihinde başlar ve vade tarihi bitiminde sona erer. Vade, valör tarihi ile hesabın kapatılma tarihi arasındaki süredir. Ancak, vade sonu tatil gününe denk geliyor ise hesabın kapatılması ilk iş gününe kadar uzar, ancak uzayan süre için faiz hesaplanmaz. Vadeli mevduat hesaplarında yatırma ve çekme işlemi az olduğundan, faizini hesaplamak kolay olmaktadır. Vadesiz olanlarda ise faiz hesaplamak için çeşitli yöntemlerin desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü işlem sayısı çok olup bazen bir gün içinde birden fazla para yatırma, çekme veya aktarma söz konusu olabilmektedir. Mevduat hesaplarında faizler, borç ve alacak kalemlerinin farkından ortaya çıkan bakiyeler üzerinden valör ve tatbik edilecek faiz oranı esas alınarak bulunur. Faiz üzerinden hesaplanan vergi kesintisi “380 Ödenecek Vergi, Resim Harç Ve Primler” hesabının alacak tarafında izlenir. Banka tarafından tahakkuk ettirilen faizler “610 Türk Lirası Mevduata Verilen Faizler” hesabının borç tarafına kayıt yapılarak izlenir.

HESAPLARIN KAPATILMASI

Mevduat hesapları vadeleri açısından, vadeli ya da vadesiz olarak ikiye ayrıldığında; vadesiz hesaplar istenildiği an, vadeli hesaplar ise ya vade sonunda ya da vade sonundaki faizden vazgeçildiğinde kapatılır. Hesap kapatma işlemlerinde “010 Kasa” hesabının alacağına karşılık hesabın sınıflandırılmasına göre ilgili hesap borçlandırılır.

Mevduat, bankaların kuruluşlarında amaçları arasında en önemli konulardan biri para ticareti yapmak olduğundan önemi bu bağlamda vurgulanabilir. Gerçekte de ödenmiş sermayeleri ile yedek akçeler gibi öz kaynaklarından daha çok ellerinde mevduat bulunan bankaların itibar kazanması ve rakipleri arasındaki düzeyleri, büyük ölçüde mevduat çalışmaları sonucunda elde ettikleri başarı ve mevduat miktarı ile ölçülmesi de bir diğer önemli nokta olarak dikkat çekicidir. Banka mevduatları vadeli ve vadesiz olarak sınıflandırılabilir; gibi;

- Resmî kuruluşlar mevduatı,
- Ticari kuruluşlar mevduatı,
- Diğer kuruluşlar mevduatı,
- Bankalar arası mevduat olarak da sınıflandırılmaktadır.

Resmî kuruluşlar mevduatı; Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın ilgili düzenlemesinde belirtilen yani genel ve katma bütçeli kamu kurum ya da kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, mahkeme ya da savcılıkların, icra ve iflas dairelerinin bankada açtırdığı mevduatlardan oluşmaktadır. Ticari Kuruluşlar mevduatı; Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın ilgili düzenlemesinde belirtilen yani gerçek kişilere ait ticari işletmeler ile her çeşit ticari ortaklıkların, kamuya bağlı kurum ya da kuruluşlara ait iktisadi işletmelerin veya döner sermayeli kuruluşların, vakıfların, derneklerin, sendikaların, birliklerin ve mesleki kuruluşların kurdukları veya katıldıkları ticari işletmelerin, sigorta şirketlerinin ve özel finans kurumlarının banka nezdinde açtırdıkları mevduatlardan oluşmaktadır.

Diğer kuruluşlar mevduatı; Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın ilgili düzenlemesinde belirtilen yani tasarruf mevduatı, resmî mevduat, bankalar mevduatı, ticari mevduat dışında kalan mevduatları ifade etmektedir. Bankalar arası mevduat, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın ilgili düzenlemesinde belirtilen yani kamu bankaları ve T.C. Merkez Bankası dâhil olmak üzere tüm bankaların ve özel kanunlarına göre mevduat kabulüne yetkili kuruluşların birbirlerine açmış yapmış oldukları mevduatlardır. **HESAPTAN HESABA PARA AKTARMA İŞLEMLERİ**

Mevduat sahipleri farklı hesaplara çeşitli yollarla (virman, havale, EFT) para aktarabilmektedir. Hesaptan hesaba para aktarma işlemleri aslında mevduat hesaptan para çekmenin farklı yöntemleri arasında sayılmaktadır. Bu yöntemler aşağıdaki gibi özetlenebilir: Virman; alacaklı cari hesap sahiplerinin, istediklerinde kendi hesaplarında bulunan parayı, bir talimat ile bankanın aynı şubedeki kendi adlarına ya da başkası adına olan başka bir hesaba aktarma işlemine denir. Virman için mevduat sahibinin aynı bankada farklı amaçlarla birden fazla hesabının olması gerekir. Mevduat sahibinin talimat vermesi virman işlemi gerçekleştirilmek için yeterli kabul edilir. Eğer böyle bir talep olmadan işlem yapılmışsa bundan banka sorumludur. Elektronik Fon Transferi (EFT), mevduat sahibi tarafından hesabının bulunduğu bankadan başka bir bankadaki hesaba para aktarma işlemlerine denir. Bu para aktarma işleminde 4 taraf bulunmaktadır:

Parayı gönderen, gönderenin bankası, parayı alan, alıcının bankası. International Bank Account Number (IBAN), mevduat sahibi yurt dışına da para transferi gerçekleştirmek istediğinde kullanılan hesap numarasıdır. IBAN numarası, ülkeler arasında yapılan para transferlerinin hızlı, kaliteli ve düşük maliyetli olması amacıyla oluşturulmuştur. IBAN numarası ile yurt içinde de virman, EFT, havale gibi diğer bankacılık işlemleri de gerçekleştirilebilmektedir. Havale, mevduat sahibinin aynı bankanın farklı şubelerine para gönderme işlemidir. Havale işlemi için hesap sahibinin onayı yeterli kabul edilmektedir. Öyle ki, aynı banka çatısı altında işlem gerçekleştiği için havale otomatik olarak yapılmaktadır.

İnternetin yaygınlaşması ile birlikte 24 saat boyunca hesap sahipleri diledikleri zaman havale işlemi yapabilir. Havale işleminin yapıldığı anda alıcının hesabına para transferi gerçekleşmiş olur. Hesaptan hesaba para aktarma işlemleri gerçek kişiler tarafından yapılıyor ise "300 Tasarruf Mevduatı – Vadesiz" ve "310 Tasarruf Mevduatı-Vadeli" hesapları kullanılarak muhasebe kaydı yapılır. Ancak bu işlemler; resmî, ticari veya diğer kuruluşlar adına gerçekleştiriliyor ise "304 Resmî, Ticari ve Diğer Kuruluşlar Mevduatı- Vadesiz" hesabı kullanılır.

BANKALARDA ÇEK İŞLEMLERİ

Çek ticari hayatta sıklıkla kullanılan ödeme araçlarından bir tanesidir. Çek, anında paraya çevrilebilir yani bankaya ibraz edildiğinde ödenmesi gereken bir kıymetli evrak olsa da piyasada çeklerin üzerine vade yazılarak kullanımına sıklıkla rastlanmaktadır. Her ne kadar kredi kartı kullanımını yaygınlaşsa da çekler şekil şartları ve kanunlar karşısındaki koruyucu hükümleri gereğince

yaygın kullanımı devam etmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda çek, bir bankayı muhatap olarak yazılan ve Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) belirlenen hükümler uyarında düzenlenen ve ödeme emri olarak kabul edilen bir kıymetli evraktır. Çek işlemlerinde üç taraf vardır: Keşideci, lehdar ve muhatap. Keşideci: Çeki düzenleyen ve çekte yazılı olan tutarı lehbara ödemesi gereken kişidir. Lehdar: Çeki alan taraf yani çekin üzerinde yazılı olan tutarı tahsil edecek kişidir. Muhatap: Kısaca bankadır. Yani keşideci tarafından düzenlenmiş olan çeki lehbara ödeme yapacak taraf muhataptır. Banka tarafından çek defteri verilen müşterilerinin açık kimlikleri T.C. Merkez Bankası'na bildirilmesi gerekmektedir. Bildirim listeleri ilgili bankaların genel müdür-lüklerince (Yabancı bankalarda merkez şube tarafından) birleşik hâle getirilerek aylık dönemler hâlinde düzenlenip takip eden ay sonuna kadar T.C. Merkez Bankası'na gönderilir. Çekte vade olmaz. Ancak keşide tarihi olarak ileri bir tarih yazılarak çekte vade işlemi yapılabilmektedir. Çek bankaya ulaştığı anda yani çek görüldüğünde ödenmesi gerekmektedir. Ancak bu durum taraflar arasında hoş karşılanmaz. Bu sebeple çeklerin keşide gününden önce tahsil için bankaya ibraz edilmesi piyasada çok tercih edilmez. Bununla birlikte TTK madde 708'e göre; "bir çek keşide edildiği yerde ödenecek ise on gün, keşide edildiği yerden başka bir yerde ödenecek ise bir ay içinde ibraz edilmelidir. Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede keşide edilen çek, keşide ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay, başka kıtada ise üç ay içinde muhatap bankaya ibraz edilmelidir." Bankada çek tutarını ödeyecek tutar ilgili keşidecinin hesabına olmadığı zaman belirli bir tutar lehbara ödenmek zorundadır. Bu ödemenin yapılması gerektiği keşideci ile muhatap arasında yapılan çek sözleşmesinde belirtilmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan fiyat endekslerindeki yıllık değişimler göz önünde tutularak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından her yıl ocak ayında, hesapta para olmadığına ödeme yapılacak tutarların sınırları belirlenmektedir. Çekin, hesapta para olmaması sebebiyle ödenememişinde çekin karşılıksız çıkma durumu söz konusu olmaktadır. Karşılıksız çek durumunda çeki yazan kişiye ihtar çekilir ve ihtar tarihinden itibaren 7 iş günü içerisinde geçerli bir sebep olmaksızın yeni bir çek karnesi vermediğinde, ilgili bankanın ihbarı üzerine ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu durumun tam tersi olduğunda yani hesapta para olmasına rağmen çek tutarının banka tarafından ödenmediği ya da ödemenin geciktirildiği durumda lehbara her geçen gün için binde üç gecikme zammı ödemesi gerekmektedir. Alacaklı Cari Hesap veya Çek Taahhütnamesi ile Çek\Karnesi Verilmesi Alacaklı cari hesap veya taahhütnameye dayanılarak çek karnesi verilmesinde banka müşterisinin imzasına ya da verdiği teminat ya da gösterdiği kefillere güvenmektedir. Bankalar çek karnesi verirken karne bedelini alıp almamakta serbesttir. Bloke Tesis Edilerek Çek Karnesi Verilmesi Bankalar, her bir çek yaprağı için asgari bir meblağı keşidecinin dışındaki hamile ödemek mecburiyetindedir. Bu dönülmesi mümkün olmayan bir kredi sözleşmesidir. Durum böyle olunca bankalar, riski azaltmak için müşterileri-ne çek karnesi verirken ödemeyi kanun gereği yüklediği, bu asgari miktarı karşılayacak bir meblağı bloke olarak tutmak istemektedir. Bloke Tesis Edilmeden Çek Karnesi Verilmesi Bloke tesis edilmeden çek karnesi verildiğinde bankanın müşteri-sine güveni ya da başka tarzlarda teminat alınması söz konusudur. Çünkü hesap bakiyesinin müsait olmadığı hâllerde ibraz edilen çek bedelinden kısmi ödeme talep edildiğinde, hesapta ödemekle sorumlu bulunulan tutarın altında bir para varsa asgari miktarı karşılamaya kadar olan fark banka tarafından karşılanacaktır. Bu farkın banka tarafından kısa vadede açık kredi şeklinde değerlendirilmesi gerekir. Çekin Takasbank'a Verilmesi Takasbank, 1992 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Takas ve Saklama A.Ş. unvanı ile kurulmuştur.

İMKB Takas ve Saklama A.Ş. 1996 yılında bankacılık lisansı alarak hizmet çeşitliliğini artırmış ve İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) kurulmuştur. 11 Nisan 2013 tarihinde ise bankanın en büyük ortağı olan İMKB'nin unvanının Borsa İstanbul A.Ş. olarak değişmesi sebebiyle İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'nin unvanı da İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.-Takasbank" olarak değiştirilmiştir. Takasbank'ın temel amacı, "ilgili mevzuat çerçevesinde takas ve saklama hizmetleri vermek, finansal hizmetleri ve her türlü iktisadi faaliyeti gerçekleştirmek suretiyle ülkemiz piyasalarının rekabet gücünü artırmaktır." Takas odasında, bankalar müşteriler tarafından kendilerine verilen ve başka bir banka tarafından ödenecek olan çekleri diğer bankalar tarafından tahsil edilmek üzere yollanan çeklerle karşılaştırarak takas eder.

MEVDUAT MUNZAM KARŞILIKLARI

Bankalar kredi açarken mevduatlarından belirli bir tutarını T.C. Merkez Bankası hesaplarında bloke etmektedir. Bu uygulama "mevduat munzam karşılıkları" olarak adlandırılmaktadır. Bu uygulamanın temel amacı, bankalardan yüklü tutarlarda para çıkışlarının olması gerektiğinde hazır bir kaynak oluşturmak ve bankaların batma riskinin önleyebilmesidir. Bankalar topladıkları mevduat fonlarından, zorunlu karşılıkları ayırdıktan sonra kalan kısmı kredi vermede kullanabilir. Dolayısıyla mevduat munzam karşılıklarının yüksek olması, açılacak kredi hacminin düşük, karşılık oranlarının düşük olması da kredi hacminin yüksek olması sonucunu doğurur.

KREDİNİN TANIMI VE ÖNEMİ

Mevduat toplamak ve kredi kullanılmak bankalar tarafından yürütülen en önemli işlemler olarak ifade edilebilir. Bankalar piyasadan mevduat toplayarak kendilerine kaynak oluşturmakta, kredi vererek de piyasaya kaynak yaratmaktadır. Bankacılık açısından kredi sadece, belirli bir vade sonunda geri alınmak üzere verilen borç para olarak tanımlandığında kavrama oldukça dar bir anlam yüklenmiş olur. Bankalar sadece müşterilerini borç para vermez aynı zamanda bankanın itibarından yararlanmalarını sağlayacak şekilde kredi kullanma imkânı da sunar. Bu yönüyle kredi, bankanın itibarını kullanarak risk alma durumunu da ifade eder. Bankalar tarafından toplanan mevduatlar banka bilançosunun pasif tarafını oluştururken krediler aktif tarafını oluşturmaktadır.

Bankalar çok farklı ihtiyaçlar için çok farklı kredi türleri oluşturarak müşterilerine sunar. Bu kredi türlerini belirlerken yasal sınırları ve banka içi mevzuatları dikkate alır. Kredi kullanılarak müşterilerine borç veren banka bu borcun nasıl ve hangi şartlar altında ödeneceğine dair hükümleri de açık bir şekilde bildirir. Bankalar kredileri gerçek veya tüzel kişilere verebilir. Krediyi taraf her kim olursa olsun mutlaka taraflar arasında kredi sözleşmesi imzalanır. Kredi itibar anlamına gelmektedir. Bankacılıkta ise ileride tekrar ödenmek üzere müşterilere verilen nakit veya bir varlığın ödenmesine kefil olunması anlamında kullanılmaktadır. Bu nedenle bankanın itibarından faydalanarak risk altına girme işlemleri kredi olarak değerlendirilmektedir. Bankalar Kanunu açısından ise kredi, bankaların öz varlıklarının yanı sıra topladıkları vadeli ve vadesiz Türk lirası ya da döviz mevduat ile banka dışında temin ettikleri fonları, yasal sınırlar içinde ve banka içi mevzuatı da göz önünde tutmak suretiyle ihtiyaç sahiplerine belirli bir süre sonra geri alınması kaydıyla borç olarak vermesi ya da borç anlamında olmamakla birlikte, birbirleriyle taraflardan birinin taahhüdünün ve/veya bu taahhütten doğacak borçlarının garanti edilmesi işlemidir.

Banka denilince akla mevduat toplama ve kredi verme fonksiyonları gelmektedir. Bankalar öz sermaye, ihtiyatlar, uzun ve kısa vadeli borçlar, T.C. Merkez Bankası'ndan aldıkları krediler ve topladıkları mevduatlardan elde ettikleri kaynakları aşağıdaki kimselere kullanılarak iş dünyasının hizmetine sunar:

- İhtiyaç duyan ve durumları uygun olan gerçek ve tüzel kişilere,
- Diğer bankalara,
- Bankanın kendi kuruluşları ve iştiraklerine sermaye olarak,
- Hazine bonoları ve benzeri bonolara,
- Bankanın kendi ihtiyaçları için gayrimenkul ve sabit kıymetlere yatırarak kullanır veya kullanırır.

Banka tarafından müşterilerine verilen krediler belirlenen vade içerisinde ve sözleşme şartlarına uygun olarak ödenmesi gerekmektedir. Kredinin vadesi uzadıkça kredinin riski de yani ödeneme durumu da artmaktadır. Bu sebeple kredide vadeler belirlenirken oldukça dikkatli olunmalı ve ülkenin piyasa koşulları mutlaka değerlendirilmelidir. Kredi riskinin az olması taraflar arasındaki güven ilişkisine de bağlıdır. Banka ve müşteri arasındaki bu güven kredi kullanımındaki en önemli değişkenlerden sayılmaktadır. Bankalar açısından kredi kullanılmak ya da vermek en önemli gelir kaynağıdır. Kredilerden elde edilecek gelirleri değerlendiren bankalar faiz ve komisyon geliri elde eder. Bu açıklamalar doğrultusunda kredinin dört temel unsuru şu şekilde belirtilir: Zaman, güven, risk ve gelir.

KREDİ ÇEŞİTLERİ

Krediler farklı ihtiyaçlara uygun olarak farklı türlerde kullanılmaktadır. Her müşterinin kredi kullanma motivasyonu birbirinden farklı olduğundan kredi türleri de farklılaşacaktır. Örneğin işletmelerin kredi kullanma sebepleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Sermayelerini güçlendirmek
- Tahsilat gecikmelerinde ihtiyaç duydukları nakdi sağlamak,
- Stok devir hızı çok düşük olan stokları finanse edebilmek,
- Duran varlıkları (makine ve teçhizat vb.) yenilemek,
- Yeni yatırım yapmak,

Borç ödemek Krediler bu müşteri istekleri de göz önüne alındığında genellikle vade, teminat, kaynak, kullanım veya amaç, sektör, kullanıcı ve kullanıcısı gibi çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Nitelik Açısından, nakdi ve gayri nakdi krediler. Vade Açısından; kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli krediler. Teminat Açısından; teminatlı ve teminatsız krediler. Kaynak Açısından, banka

kaynaklı ve banka dışı kaynaklı krediler. Kullanım ya da veriliş amacı açısından, işletme ve yatırım kredileri. Sektör açısından, özel sektör ve kamu sektörü kredileri. Kullanıcının niteliğine göre krediler, bireysel ve ticari krediler. Kredilerle ilgili her ne kadar farklı çeşitlendirmeler mevcut olsa da krediler çeşitli bankalar tarafından oldukça fazla alt sınıflara ayrılarak uygulanmaktadır. Kitap kapsamında tüm kredi çeşitlerinin incelenmesi mümkün olamayacağı için özellikli ve sık kullanılan kredi işlemleri detaylandırılmıştır.

BANKALAR KANUNU'NDA KREDİ İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

01.11.2005 tarih ve 25983 sayılı Resmî Gazete'nin mükerrer sayısında yayımlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun madde 48 ve madde 59 arasındaki hükümler kredi işlemlerini içermektedir. Bankacılık Kanunu madde 51'e göre; "Kredi açma yetkisi yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu; kredi açma, onay verme ve diğer idarî esaslara ilişkin politikaları oluşturmak, bunların uygulanmasını ve izlenmesini sağlamak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Yönetim kurulu kredi açma yetkisini Kurulca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde kredi komitesine veya genel müdürlüğe devredebilir. Genel müdürlük kendisine devredilen kredi açma yetkisini diğer birimleri, bölge müdürlükleri veya şubeleri aracılığıyla da kullanabilir. Kredi komitesinin oluşumu ile çalışma ve karar alma esasları Kurulca belirlenir." Kredi Faizleri Üzerindeki Yasal Yükler Gelir Vergisi Kanunu'na göre bankalar, yaptıkları işlemler dolayısıyla lehlerine doğan ve nakden ya da hesaben aldıkları paralar üzerinden "Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV)" ödemekle yükümlüdür. BSMV'nin matrahı, yapılan işlemler sonucunda banka lehine tahakkuk eden ve nakden ya da hesaben tahsil edilen paralardır.

Bankalar yaptıkları faaliyetler sonucunda müşterilerinden aldıkları faiz ve komisyonlar üzerinden % 5 oranında "Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV)" almakla yükümlüdür. BSMV ait olduğu ayın 15'inci günü akşamına kadar beyan edilir ve ödenir. Kredi faizleri üzerinden hesaplanan ve faiz yükünü artıran bir başka etmen de "Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF)"dur. KKDF bankalarca faizle birlikte müşteriden tahsil edilmek zorundadır. KKDF kesinti oranı kredi türüne göre farklılık göstermekte olup Bakanlar Kurulu kararıyla sık sık değiştirilmekte, örneğin enflasyonun arttığı dönemlerde para arzını, dolayısıyla kredi talebini kısmak üzere KKDF oranı yükseltilmekte, tersi durumlarda düşürülmektedir.

KREDİ İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Türkiye Bankalar Birliği tarafından Müsteşarlığın onayı alınarak yayımlanan ve Türkiye'de faaliyet gösteren bütün bankaların zorunda oldukları Tek Düzen Hesap Planı'nda yer alan kredilerle ilgili detay hesaplar yaklaşık otuz dört sayfada verilmiştir. **BORÇLU CARİ HESAPLAR**

Bankalar sürekli çalıştıkları ya da çalışacakları müşterilerine bazen belirli bir üst sınırı (limiti) bulunan cari hesap açarak kredi kullanırlar. Kredinin üst sınırı ve alınacak teminat bankanın müşteri hakkında edindiği izlenimlere bağlı olmaktadır. Krediler teminat yönünden, teminatsız (açık) krediler ve teminatlı krediler olmak üzere iki gruba ayrılır. Teminatsız (açık) krediler, herhangi bir teminat alınmaksızın müşterinin moralitesine güvenilerek sözleşmeye sadece imzası alınmak suretiyle kullanılan kredilerdir. Teminatlı krediler ise riskin azaltılması amacıyla şahsi ve/veya maddi teminat alınmak suretiyle kullanılan kredilerdir. Eğer banka müşterisine güveniyor ve herhangi bir maddi teminat istemeden sadece imzasına karşılık kredi açıyorsa burada açık krediden bahsedilir. Eğer, banka müşterisine güvendiği hâlde maddi teminat alarak riski azaltmak istiyorsa bu durumda alınan teminatın cinsine göre kefalet, altın ve gümüş, hazine bonoları, senet, tahvil hisse senedi, emtia, gayrimenkul vs. karşılığı kredilerden bahsedilir. Muhasebe tekniği açısından krediler aktif karakterli ve borçlu hesaplardır; bilançonun aktifinde yer alır, borç bakiyesi verir.

Cari hesaplar ise bilindiği ve Türk Ticaret Kanunu'nda açıklandığı gibi sürekli borç alacak ilişkisinde olan iki tarafın borç ve alacaklarını ayrı ayrı istemek yerine, bir sözleşme olarak kaydederek izledikleri ve belli dönemler itibarıyla hesap kesip bakiyeye faiz tahakkuk ettirip ödeme yaptıkları hesaplardır. Banka kredilerinin önemli bir bölümü borçlu cari hesap olarak açılmaktadır. Bankacılıkta borçlu cari hesap uygulamasında krediyi kullanan müşteriye bir kredi limiti tahsis edilmekte; istediği zaman istediği tutarda kullanması ve istediği zaman istediği tutarda iade yapması mümkün olmaktadır. Borçlu Cari Hesap yönteminin kullanıldığı krediler, teminatsız olabildikleri gibi kefalet (imza) ya da başka bir teminat karşılığında da çalıştırılabilmekte ve teminatlarına göre adlandırılmaktadır. Nakdî Krediler Bankacılık sisteminin temel işlevlerinden birini oluşturan nakdî krediler, bankalar tarafından finansman gereksinimi duyan ve kredi almaya uygun olan müşterilere parasal bir tutarın ödenmesi suretiyle gerçekleştirilmekte ve banka bilançolarının aktifindeki ilgili hesap grubunda izlenmektedir. Nakdî krediler teminatsız ve teminatlı krediler olarak izlenmektedir. Teminatsız (Açık) Kredilerin Muhasebeleştirilmesi Herhangi bir teminat alınmadan kullanılan krediye açık kredi denilmektedir. Kredi değerliliği yüksek, mali yapısı güçlü firmalara ya da itibarlı bireylere genellikle borçlu cari hesap biçiminde ve belli koşullarda kullanılmaktadır. Esas olarak borçlu cari hesap biçiminde çalıştırılır. Borçlu cari hesap biçiminde kullanılan krediyi müşteri nakit ihtiyacı duyduğunda kullanacak ve ödeme gücüne sahip olduğunda ise hesabına para yatırarak kredi borcunu ödeyebilecektir. Teminatlı Kredilerin Muhasebeleştirilmesi Bankalar daha önce de söylendiği gibi müşterilerine tam

olarak güvenilirse sadece müşterinin imzası karşılığında kredi açabilir, bu durumda açık kredi işlemlerinden bahsedilir. Ancak günümüz bankaları riski azaltmak için her türlü çareye başvurmaktadır. Borçlu Cari Hesap yönteminin kullanıldığı nakdi krediler, teminatsız olabildikleri gibi kefalet (imza) ya da başka bir teminat karşılığında da çalıştırılabilmekte ve teminatlar; kefalet karşılığı krediler, senet karşılığı krediler (senet avansı krediler), emtia karşılığı krediler (emtia avansı krediler), mevduat ya da nakit blokağı karşılığı krediler, ticari belgeler karşılığı krediler, altın rehini karşılığı krediler, alacak temliki karşılığı verilen krediler, ipotek karşılığı verilen krediler ve açık krediler olarak adlandırılmaktadır. Senet işlemleri bir başka bölümde anlatılacağından teminatlı kredilerden emtia karşılığı kredi işlemleri bu bölümde örneklendirilecektir. Çünkü diğer teminatlı kredi işlemlerine ait muhasebe kayıtlarında izlenecek yol farklılık göstermemektedir. Emtia Karşılığı Kredi Verilmesi Emtia rehini karşılığı verilen kredilerde güvence, üzerinde usulüne uygun olarak banka lehine rehin hakkı tesis edilmiş olan bir maldır. Bu depolanması ve korunması sorun yaratmayacak, kolaylıkla bozulmayacak türden bir mal olup geleneksel olarak tütün, pamuk gibi belli bölgeler için önemli ürünlerden oluşmaktadır. Bu kredi türünde de gene emtianın uzman incelemesi değerinin belirli bir yüzdesi kadar kredi verilmektedir. Emtia karşılığı kredi kullanıldığında, ilgili kredi kebir hesabı aktif karakterli bir hesap olması nedeniyle borçlandırılır, kredi tahsilatında ise alacaklandırılır. Kullanılan kredi karşılığında alınan faizler ise ilgili gelir hesabında izlenir.

GAYRİ NAKDİ KREDİLER

Bankalar müşterilerine nakdî veya gayri nakdî kredi kullanır. Gayri nakdî krediler; bankanın bir ücret ya da komisyon karşılığında bir malın teslimi, bir işin yapılması ya da bir borcun ödenmesi gibi konularla ilgili olarak müşterisi lehine garanti vermesi biçimindeki kredilerdir. Gayri nakdî kredilerde ödünç olarak verilen değer banka itibarıdır. Bu kredi türünde, alınan bir borcun geri ödenmesi veya taahhüt edilen bir işin zamanında ve noksansız olarak yapılması konusunda banka garanti verir. Borç ödenmez veya iş yapılmazsa alacaklının veya işi yaptırmanın uğradığı zararı tazmin etmekle yükümlü olan taraf bankadır. Teminat mektubu, sair kefalet kredisi, ithal garantisi, kabul kredisi, aval kredisi, çek taahhüt kredisi gayri nakdî kredilere örnek olarak gösterilebilir. Bu kredilerde nakdî bir ödeme olmadığı için müşteriden faiz alınması söz konusu değildir. Müşteriden sadece komisyon ve BSMV tahsil edilir. Gayri nakdî kredilerin kullanılması esnasında nakdî kredilerde olduğu gibi limit dâhilinde işlem yapılır.

Gayri nakdî Kredilerin Muhasebeleştirilmesi Gayri nakdî kredilerin en yaygın olanı teminat mektubu uygulamasıdır. Üçüncü bir kişiye karşı; bir işin yapılmasını, bir malın teslim edilmesini veya bir hizmetin görülmesini ya da bir paranın ödenmesini taahhüt eden bir kimsenin bu yükümlülüklerini yerine getirmemesi hâlinde belli bir miktarla sınırlı bir paranın yükümlü yerine ilgiliye ödeneceği vaadini bildiren belgeye "teminat mektubu" denilmektedir. Teminat mektubu verilerek kredi kullanılması çeşitli konularla ilgili olarak istenebilir de özellikle ve yaygın olarak ihale işlemlerinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda, teminat mektuplarının yatırımların gerçekleşmesinde özel bir önemi vardır. Teminat mektubunda üç taraf mevcuttur. Bunlar: Banka, Muhatap ve Lehdar'dır. Bir kişi lehine teminat mektubu veren banka, lehine teminat mektubu verdiği müşterisinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi hâlinde mektupta yazılı tutarı ödemek zorunda olduğundan teminat mektubu verilmesi işlemi gayri nakdî kredi olarak değerlendirilir. Teminat mektubunda nakdî bir kredi söz konusu değildir. Banka teminat mektubunu vererek müşterisine garantör olmuş olur. Banka teminat mektubu verdiğinde, kendi itibar ve güvenilirliğini müşterisinin kullanmasına izin vermiş olur. Teminat mektubu, mektup metninde belirtilen veya garanti edilen işin yapılmaması hâlinde nakde çevrilir. Diğer bir ifadeyle garanti edilen tutar, muhatap tarafından talep edildiğinde teminat mektubunu veren bankaca ödenir.

Ödenen söz konusu tutar da lehine mektup düzenlenen ilgili firmadan tahsil edilir. Teminat mektubu karşılığında banka müşteriden komisyon alır. Komisyon oranları banka tarafından serbestçe belirlenebilir. Bu komisyon üzerinden Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) müşteriden tahsil edilecektir. Teminat mektupları Damga Vergisi'ne tabidir. Bankalarca, müşteriden tahsil edilen Damga Vergisi karşılığı da Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'ne (BSMV) tabi olup bu tutar da damga vergisi karşılığı ile birlikte müşteriden tahsil edilir.

İHRACAT VE İTHALAT KREDİLERİ

İhracat kredisi; ihraç edilecek malın satın alınmasında, imal edilecek işe; ham ve yardımcı maddelerin yurt içinden veya yurt dışından satın alınmasından ihraç bedeli dövizlerin gelişine kadar geçen sürede bankalar ve Merkez Bankası tarafından ihracatı finanse etmek için kullanılan krediler ile döviz olarak nakletmeyi taahhüt eden nakliyecilere verilen kredilerdir. İthalat kredisi; yurt dışından satın alınan malların finansesi için açılan kredi türüdür. Bilindiği gibi dış ticarete çeşitli ödeme şekilleri vardır. Ancak birbirini pek fazla tanımayan alıcılar ve satıcılar için en ideal ödeme şekli akreditifle ödemektir. Akreditif; sevk evrakının teslimi karşılığında belirli bir vadeyle belirli bir tutarın ihracatçıya ödenmesi veya emrine hazır tutulması için bankaya verilen talimattır, diye tanımlanabilir. Akreditifin tamamı ithalatçı tarafından karşılanıyorsa bu durumda banka tarafından yapılacak iş sadece hizmettir. Bu durumda banka sadece komisyon alır. Ancak akreditifin bir kısmı veya tamamının banka tarafından karşılanması kredi konusunu oluşturur.

ORTA VE UZUN VADELİ KREDİLER

Bir yıldan daha uzun vadeli krediler olup genellikle teşvik kararlarında belirtilen sektörlerle kullanılan ve TC Merkez Bankası'ndan reeskont sağlanabilen kredilerdir. Bir bankanın iskonto işlemiyle portföyüne aldığı ticari senetleri, diğer bir bankaya iskonto ettirmesi işlemine reeskont denir. Bankalar ellerindeki senetleri T.C. Merkez Bankası'nın reeskont faiz oranı düşük olduğu için T.C. Merkez Bankasına reeskont ettirerek kaynak sağlarlar. Reeskont kredileri T.C. Merkez Bankasının bankacılık sistemine kredi vererek rezerv sağlamasıdır. Bankalar eğer kredinin tamamını kendi

kaynaklarından karşıyorlarsa faiz tahakkukları üçer aylık devreler (Mart, Haziran, Eylül ve Aralık) sonunda yapılır. T.C. Merkez Bankası Reeskont kredisi imkânlarından yararlanılarak karşılanan orta ve uzun vadeli kredilerde ise yılda iki defa (Haziran ve Aralık sonu) faiz tahakkuk ettirilir. Vade sonlarında faiz tahakkuku yapılır. Faiz tahakkuku için öncelikle ücret ve komisyon alınıyorsa bunun da hesaplanması gerekir. Daha sonra tahakkuk ettirilecek faiz ve komisyon üzerinden BSMV hesaplanır. Ayrıca faiz üzerinden KKDF kesinti yapılacaktır. Kredi müşteriden tahsil edildiğinde aşağıdaki kayıt yapıldıktan sonra nazım hesaplar kapatılır. Ödemeye ait yevmiye kaydı aşağıdaki gibi yapılmalıdır. Nazım hesapların kapatılması ise açıldıklarının tersine kayıt yapılması ile mümkündür.

KREDİLERİN KAPATILMASI

Kullandırılan krediye ilişkin anapara, faiz, komisyon, vergi şeklindeki kesintilerin tamamının tahsil edilmesi ile o kredinin riski sıfırlanmış olur. Kredi ilişkisinin tasfiyesi ise riski sıfırlanmış olan kredi hesabına ilişkin limitin tekrar kullanılmamak üzere iptal edilmesi ile olur. Kredi ilişkisi, Haciz, iflas, konkordato, ödemeyi tatil, hacir altına alınma, devamlı protesto, ticari terk, ölüm, mahkûmiyet, şirketlerde infisah (bozulma, yürürlükten çıkma, dağılma) ve tasfiye, aşırı borçlanma vb. nedenlerle gerçek ve tüzel kişilerin durumlarında meydana gelen olumsuz değişiklikler;

- Kredinin işleyiş biçimi açısından banka kredi politikalarına uymaması
- Banka likiditesindeki olumsuz gelişmeler gibi nedenlerle imzalanan sözleşme veya taahhütname hükümleri doğrultusunda banka tarafından tasfiye edilebilir.

Kanuni takibe geçilebilmesi; kredinin, müşteriden geri talep edilebilir hâle gelebilmesi için öncelikle kredinin kat edilerek kat ihtarnamesi ile borçludan istenmesi, bir başka anlatımla müşterinin temerrüde (ek faiz ödeme durumu) düşürülmesi gerekir. Borcun geri ödenmesini talep eden ihtarnameler genellikle noter aracılığı ile gönderilir. Sözleşmenin sona erdirilmesi üzerine kredi tutarı ile faiz, komisyon ve vergi tahsil edilerek hesap kapatılır.

TİCARİ SENETLER VE GENEL NİTELİKLERİ

Ticari senetler, bir borç-alacak ilişkisinin ürünü olarak düzenlenip belli tutardaki bir alacak hakkını temsil eden ve bir borç yükümlülüğünün taahhüdünü içeren kıymetli evrak niteliğindeki senetlerdir. Kıymetli evrak olmaları nedeniyle kendini ortaya çıkaran ticari ilişkiden soyut olarak varlıklarını sürdürebilmekte, vadeleri gelinceye kadar ciro edilerek para yerine ödemelerde kullanılabilirler. Ticari senetlerin genel niteliği bir ödeme aracı olmaları, temel özellikleri ise kıymetli evrak olmalarıdır. Bir parasal alacak hakkını temsil etmeleri nedeniyle senet çeşitleri arasında “Alacak Senetleri” grubunda yer almaktadır. Ciro edilerek kolayca devredilebilmeleri nedeniyle ticari ödemelerde para gibi kullanılmanın yanı sıra finansal yatırım amaçlı işlemlere de konu olabilmektedir. Ticari senetlerin, bir ticari alış-veriş ya da hizmet sonucu doğan ödeme zorunluluklarının yerine getirilmesi; ortaya çıkan alacak haklarının borçluya ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilecek bir belgeye bağlanması ve başkalarına devredilebilmesinin kolayca sağlanması gibi işlevleri vardır. Vadelerine kadar ciro yoluyla devredilerek para yerine, bir ödeme aracı olarak kullanılabilirler. Bankalar, müşterilerinin alacaklısı oldukları senetleri onlara vekâleten tahsil eder.

Tahsil edilecek senet, müşterinin bulunduğu ilde olabileceği gibi başka bir ilde de olabilir. Müşteri tahsil edilmesini istediği senet ile birlikte senede ilişkin bilgileri bir bordroya yazarak bankaya verir. Senet, müşterinin bordroda belirttiği talimata uyularak tahsil edilmek üzere teslim alınır. Senetlerin banka tarafından tahsil edilebilmesi için tevkili ciro ile ciro edilmesi gerekir. Cironun tevkili olduğu “ tahsili içindir” ya da “bedeli tahsildedir” gibi bir ifade ile belirlenir. Bankalar müşterilerinin ticari senetlerini teminata kabul etmek suretiyle (senet karşılığı) borçlu cari hesap ya da avans biçiminde veya ticari senetlerini satın almak yoluyla (iskonto ve iştirah işlemi) kredi verebilir. Senetlerin peşin değeri üzerinden satın alınması şeklinde gerçekleşen "iskonto" ve "iştirah" ile "senet karşılığı kredi" işlemleri ve bunlara ait muhasebe kayıtları sırasıyla incelenmiştir.

SENET İSKONTOSU

Bedeli belirli bir vade sonunda ödenmesi gereken bir senedin vadesi beklenilmeden paraya çevrilmesi işlemine senedin iskonto edilmesi denir. Banka senette yazılı miktar (nominal değer) üzerinden biri indirim yapmaktadır. Bu bakımdan iskonto bir borcun nominal değeri ile peşin değeri arasındaki fark olup halk arasında senet kırdırma olarak bilinmektedir. Senedin nominal değeri ile peşin değeri arasındaki fark; senedin tutarı, vadesi, uygulanan orana göre hesap edilecek faizle birlikte ödenecek vergi, kaynak kullanımı destekleme fonu ve katlanılan diğer masraflardan oluşmaktadır. İskonto edilecek senetlerin ticari bir işlemde doğması ve kanunun aradığı şekil şartlarını taşıması gereklidir. Çünkü ticari senetlerin güvenle el değiştirmesini sağlamak için koruyucu hükümler konulmuştur. Borcunu zamanında ödemeyen tüccarlar hakkında icra ve iflas yolu ile takibe geçilmesi imkânı vardır. Hâlbuki adi senetlerden doğan alacağın devri, temliki ve tahsili genel hükümlere bağlıdır. Senet iskonto ettirmede piyasada en çok uygulanan, hatır senetlerinin iskonto ettirilmesidir. Bir işletmenin nakit darlığına düştüğü zaman başvurabileceği en kolay yollardan biri hatır senedi alıp bunu bankaya kırdırmasıdır. Hatır senedi, taraflar arasında herhangi bir alışveriş bir ticari işlem ve borç alacak ilişkisi bulunmadığı halde sırf karşı tarafın para bulması amacıyla imzalanan bir senettir. Senet İskontosunda Yapılacak Kesintiler İskonto edilecek senet tutarından faiz, komisyon, haberleşme gideri karşılığı, BSMV ve KKDF kesilir. Bankalar faiz ve diğer kesintileri yaparken, borçlunun kanunen kullanabilme hakkına sahip olduğu vadenin bitiminden itibaren iki iş günü mülhleti de göz önünde bulundurmak zorundadır. Senet eğer vadesinde ödenirse banka için herhangi bir durum olmayacaktır ama iki iş günlük mülhlet (gecikme) kullanılırsa banka parasını iki gün fazladan kullandırmış olacaktır. Bu durumda, bu iki gün sanki kullanılacakmış gibi bunlar içinde faiz ve diğer kesintiler hesaplanıp geçici bir hesapta tutulacaktır. Bu nedenle bankalar, bu iki iş gününe ilişkin faiz tutarını ve bu tutara ilişkin Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ile Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu'nu peşin olarak tahsil etmekte ve geçici bir hesaba kaydetmektedir. Eğer senet borçlusu vadesinde senedi öderse bu tutar senedi iskonto ettirene iade edilir. Senet, vadesini takip eden iki iş günü sonunda ödenirse banka daha önce geçici hesaba aldığı bu tutarı gelir olarak kaydeder.

SENET İŞTİRASI

İştirahın kelime anlamı satın alma demektir. Bankacılıkta ise vadesi, henüz gelmemiş senetlerin satın alınarak nominal değerinden bir miktar düşüldükten sonra senet bedelinin peşin ödenmesi anlamında

kullanılmaktadır. Yukarıdaki tanıma dikkat edilecek olursa, senet iskontosunda verilen tanınım aynısı kullanılmıştır. Senet iskontosunda borçlu, iskonto eden banka ile aynı şehirde oturduğu halde, iştirah konusuna giren ticari senetlerde borçlu senedin iskonto ettirildiği bankanın bulunduğu yerden başka bir yerde ikamet etmektedir. Bundan dolayı iştirah senetlerinde, iskonto senetlerinden fazla olarak para taşıma ve haberleşme gider karşılığı gibi kesintiler de yapılmaktadır.

Bankaca iştirah edilecek senet konusunda yapılacak ilk iş iştiraha kabul edilecek senetlerin nizamı ve kanuni niteliklere uygun olup, olmadığına incelenmesi olmaktadır. İştirah ve iskonto işlemi birbirine benzer işlemlerdir. Her iki işlemde de senet karşılığında bir kredi açılması söz konusudur. İskonto işleminin konusunu bono veya emre yazılı senetlerden yalnız kredi alanın oturduğu yerde ödenecek olanlar oluşturduğu halde iştirah işleminin konusu kredi alanın oturduğu yerden başka yerde ödenecek olan bono ve poliçelerinden oluşturulmasının sonucu olarak her ikisinin arasındaki farklılıkları şöyle sıralamak mümkündür. İskontoda banka iskonto edilen senedi vadesi geldiğinden aynı yerde, kendisi tahsil edecektir. Buna karşılık, banka iştirah senedini borçlunun bulunduğu şehirde tahsil etmek zorundadır. Bunun için banka başka bir yerdeki şube veya muhabirinden yararlanacağından dolayı ayrı bir hizmet işlemi yapmış olacaktır. İştiraha konu olan ticari senetlerin borçlu veya muhatapları bankanın bulunduğu yerden başka yerlere oturmakta olduklarından bunların mali ve ticari durumlarını belirlemek elbette kolay değildir.

Şayet senet borçlusu tanınmıyorsa veya istihbaratı bankaya güven vermiyorsa, iştirah edilen senet için ya takviye imza alınır ya da borçlular hakkında ilgili yerdeki şube veya muhabirlerden daha fazla bilgi istenir. Senet şube veya muhabir tarafından tahsil edilmemişse verilen talimata uyularak zamanında protesto edilir, protesto haberi alınınca senette bulunan diğer borçlulara usulüyle müracaat edilir. Sonra da gerekiyorsa kanuni kovuşturmaya geçilir.

BANKALARDA HİZMET İŞLEMLERİ

Bankalar, kaynak sağlayarak ve kredi vererek en temel işlevlerini yerine getirmektedir. Elbette bankaların sunduğu hizmetler bu başlıklarla sınırlı değildir. Bankalar tarafından sunulan hizmetin çeşitliliği; ülkedeki ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyine, banka büyüklüğü ve faaliyet alanına göre hem ülkeden ülkeye hem de bankadan bankaya farklılık göstermektedir.

Müşteri adına senet tahsilatı, para nakli, menkul kıymet ihracı, menkul kıymet alım ve satım işlemlerinde aracılık, şirket kuruluşlarında aracılık ve kiralık kasa gibi hizmetler bankalar tarafından verilen diğer hizmetlere örnek olarak verilebilir. Banka tarafından sunulan bu hizmetlerden faiz alınmamakta fakat belirli oranlarda komisyon alınabilmektedir. Günümüzde binlerle ifade edilen şubeleri, yurt içi ve yurt dışında ilişki kurdukları muhabirleri ve ticari ve iktisadi konulardaki uzmanlıkları ile bankalar, mevduat toplama ve kredi vermenin yanı sıra oldukça çeşitli hizmetler sunabilmektedir. Bu hizmetlerin bir kısmını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Havale ve transfer işlemleri,
- Ödeme işlemleri,
- Senet tahsili,
- İhracat ve ithalat işlemlerine aracılık,
- Menkul kıymetler alım-satımı,
- Serbest depo işleri (emanet kabulü),
- Yabancı para alım satımı,
- Şirket kuruluşlarına aracılık,
- Fizibilite etütleri hazırlamak.

Bankaların sunabilecekleri hizmetleri bunlarla sınırlamak mümkün değildir. İktisadi ve ticari hayatımızın vazgeçilmez kurumları hâline gelen bankalar elektrik su paralarının ödenmesinden tutun da kiralara tahsilat kadar her türlü mali, hatta çeşitli hediye çekleri ile sosyal hayatımızın içine girmişlerdir. Bu üniteye daha önce diğer ünitelerin altında incelenmiş konular dışında kalan önemli hizmet işlemlerinden bazıları açıklanmıştır.

ÖDEME İŞLEMLERİ

Ödeme hizmetleri ödemeyi yapacak olan kişi ya da firmaların vereceği bir talimat doğrultusunda gerçekleştirilir. Türkiye’de, ödemelerin bazılarının banka hesapları kullanılarak yapılması yasal bir zorunluluk olarak belirlenmiştir. Ödemelerin banka hesapları kullanılarak yapılmasının amaçları aşağıda sıralanmıştır:

- Kayıt dışı ekonomiyi önlemek,
- Vergi kayıplarını (kaçırma) engellemek,
- İşsizlik sigorta ve emeklilik primlerinde gecikmeleri önlemek,
- Nakit olarak elden gerçekleştirilen ödemelerin kayıt altına alınabilmesi için banka hesapları aracılığı ile yapılmasını sağlamak.

Banka hesapları aracılığı ile yapılması zorunlu hâle gelen ödemeler; kira, maaş, mal ve hizmet bedeli tahsilat ve ödemeleri olarak örneklendirilebilir. Kira Ödemeleri Maliye Bakanlığınca 29 Temmuz 2008 Tarihli ve 26951 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak 1 Kasım 2008 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş olan 268 seri sayılı “Gelir Vergisi Genel Tebliği” uyarınca işyeri ve konut kiralama işlemlerine ilişkin yapılacak tahsilat ve ödemelerin banka ya da posta idarelerince düzenlenen belgelerle kanıtlanması gerekmektedir.

Maaş Ödemelerinin Hesaplara Yapılması Zorunluluğu 4857 sayılı İş Kanunu’nun 32. maddesinin ikinci fıkrası, 26.5.2008 tarih ve 5754 sayılı Kanun’un 85. maddesi ile değiştirilerek çalışanların; ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit hak edişlerinin kural olarak Türk parası ile işyerinde ya da özel olarak çalışan adına açılan bir banka hesabına ödeneceği hükme bağlanmıştır. Konu ile ilgili olarak 18.11.2008 tarih ve 27058 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yönetmeliğin 10. maddesi de iş yerleri ya da işletmelerinde İş Kanunu hükümleri uygulanan işverenlerin, Türkiye genelinde çalıştırdıkları işçi sayısının en az 10 olması durumunda, işçilere yapacakları her türlü aylık ödemenin yasal kesintiler düşüldükten sonra kalan net tutarını, bankalar aracılığıyla ödemekle yükümlü olduklarını belirlemektedir. Bu durumda maaşların bankalar aracılığıyla ödenmesi, ondan çok işçisi bulunan firmalar için bir yükümlülüktür.

Mal ve Hizmet Bedeli Tahsilat ve Ödemeleri Vergi Usul Kanunu’nun mükerrer 257. maddesinin 1.

fıkrasının (2) numaralı bendi ile Hazine ve Maliye Bakanlığı'na, müşteriler yaptıkları işlemler ile ilgili tahsilat ya da ödemeleri bankalar ve benzeri finans kurumları tarafından düzenlenen belgeler ile kanıtlamalarına ilişkin uygulamanın usul ve esaslarını belirleme yetkisi verilmiştir. Vergi Usul Kanunu 459 no'lu genel tebliğinde "Mal ve Hizmet Bedeli Tahsilat ve Ödemelerinde Tevsik (Belgeleme) Zorunluluğu" açıklanmıştır. Bu tebliğe tabi olanlar aşağıda belirtilmiştir:

- Birinci ve ikinci sınıf tüccarlar,
- Kazancı basit usulde tespit edilen tüccarlar,
- Defter tutmak zorunda olan çiftçiler,
- Serbest meslek erbapları,
- Vergiden muaf esnaflar Mal ve hizmet bedellerinin tahsilat ve ödemelerinin belgelenmesi zorunluluğuna tabi olan tutar

7.000 TL olarak belirlenmiştir. Bankalar tarafından; aynı zamanda çeşitli kurumlara ait elektrik, su, doğalgaz, telefon, internet vb. fatura tahsilatları da yapılmaktadır. Bu fatura tahsilatları ilgili kurum adına banka tarafından yapılmaktadır. Aynı zamanda bu tahsilata ait belgeler mutlaka müşterilere verilmektedir.

SENET TAHSİL İŞLEMLERİ

Bankalar müşterilerinin senetlerini paraya acil ihtiyaç duydukları zaman iskonto ve iştirah ettikleri gibi, paraya acil ihtiyacı olmayan ya da senedinin bedelini vadesi geldiğinde tam olarak almak isteyen müşteri-lerine de senetlerini tahsil etme gibi bir hizmet götürmektedir. Burada bankanın yaptığı sadece hizmet olup müşterisini senet tahsil etme zahmetinden kurtarır. Müşteri de bankanın bu hizmetine mukabil bankaya belirli bir ücret verir. Bankalar tarafından senet tahsilatı için alınan komisyonlar "760 Bankacılık Hizmet Gelirleri" hesabında takip edilir. Tahsil edilmek üzere bankaya verilen senetlere ait işlemler Nazım Hesaplarda takip edilir. Senetler tahsil için başka bir şubeye gönderildiğinde, senetleri alan şubenin ilgili senetleri portföyünden çıkartması aynı zamanda senetleri tahsil edecek şubenin de ilgili senetleri portföyüne kaydetmesi gerekir. Senetleri tahsil edecek şube de senetler ile ilgili işlemleri Nazım Hesaplar aracılığı ile izler. Müşteri tarafından senetler bankaya verildikten sonra tahsilat işlemleri banka tarafından takip edilir. Senetlerin ödeme tarihi geldiğinde banka, senetlerin tahsilatını yapar.

Tahsil edilen senet tutarı, senet sahibi olan müşterinin mevduat hesabına kaydı yapılır. Banka takip ettiği bu işlemler için, senet tutarı üzerinden komisyon alır Banka ve Sigorta Muamele Vergisi (BSMV) kesintisi yapar. Son olarak da tahsil edilen senetler Nazım Hesaplardan da düşülür. Senet tahsilatının yapılmasında borçlu, banka ile aynı şehirde olabileceği gibi başka şehirde de olabilir. İkinci durumda işlemler biraz daha artmaktadır. Senetlerin Muhabir Aracılığıyla Tahsili Bankalara tevdi edilen bazı senetlerin ödeme yerinde bankanın şubesi olmayabilir. Bu durumda senedi alan bankanın yapacağı iş ödeme yerindeki muhabir banka ile işbirliği yapmaktadır. Elbette bu işlem sonucu muhabir bankaya komisyon ve masraf karşılığı bir borçlanma söz konusu olacaktır. Oysaki şubeler arasında bu durum pek söz konusu değildir. Çünkü her ikisinin elde ettiği kâr veya uğradığı zarar bütün bankayı ilgilendirmektedir.

Şirket Kuruluşunda Aracılık Hizmetleri Şirket kuruluş işlemlerinde ilk olarak mali müşavir tarafından şirketin ana sözleşmesi hazırlanır. Merkezî Sicil Kayıt Sistemi'ne (MERSİS) aktarılan şirket ana sözleşmesi onaylanma aşamasında otomatik olarak potansiyel vergi numarası oluşturulur. Alınan bu numara şirketin tescili gerçekleştirildikten sonra da vergi numarası olarak kullanılır. Şirket, anonim şirket olarak kurulduğunda sermayenin %25'i şirket adına bankaya bloke ettirilir.

Bloke işleminin yapıldığına dair dekont ve blokaj mektubu banka tarafından ilgili ticaret sicil memurluğuna hitaben bilgi yazısı yazılır. Bu işlemler için varsa tüm ortakların bankaya gitmesi gerekmektedir. Limited şirket kurulumunda sermayenin bankaya bloke ettirilmesi zorunluluğu ise kaldırılmıştır. Bankada bloke edilen tutar şirketin tescil işlemleri bittikten sonra şirketin işlemlerinde kullanılmak üzere nakit olarak çekilebileceği gibi şirketin mevduat hesabına da aktarılabilir.

DIŞ TİCARET İŞLEMLERİ VE TÜRLERİ

Dış ticaret işlemleri; ürün ve hizmetlerin ulusal sınırların dışına yönelik hareketleri ile ilişkilidir. Bununla birlikte sermaye ve fikri mülkiyet haklarının ülkeler arasındaki ticareti de dış ticaret işlemleri başlığında incelenmektedir. Tüm bu işlemler dikkate alındığında dış ticaret, bir ülkedeki ürün ve hizmetlerin başka ülkelere satışı, dağıtımını ve farklı türlerde yarar oluşturabilecek şekilde son kullanıcılara ya da aracı kurumlara sunuşu ile ilgili tüm faaliyetler olarak tanımlanabilmektedir. Ülkeler arasındaki bu ilişki kısaca ihracat ve ithalat işlemleri olarak adlandırılmaktadır. Dış ticaret işlemlerinde mal ve sermayenin ülke dışına çıkması söz konusu olduğu için izlenmesi gereken işlemler açısından ülke içinde yapılan ticaretten farklı yönler mevcuttur. Bu farklılıklar şu şekilde ifade edilebilir:

- Dış ticaret işlemlerine özgü bankacılık hizmetleri ve sistemi vardır.
- Ülke içindeki ticarete göre bürokrasi oldukça fazladır.
- Malların sevkiyatında birçok taşıma sistemi kullanılabilir.
- Çoğunlukla yabancı para üzerinden işlemler gerçekleşir.
- Dış ticarete özgü çok çeşitli ödeme sistemleri vardır.
- Yapılan işlemlerdeki hataların maliyeti yüksektir.
- Ülkelerin kültür, ticari iş etiği ve ahlaki işlemlerin yapılış süreçlerine dâhil olur.
- Uluslararası anlaşmalar yapılır.
- Ticari ilişkiler sağlam bir şekilde yasal zemine oturtulmadığında, riski oldukça yüksek olur.

Dış ticaret yapmak isteyen işletmeler bazı sebeplerden dolayı ihracata başlayamamaktadır. Bu sebepler;

- İhracat işlemlerinin karmaşık olması,
- İhracattaki kalite standartlarına ulaşma,
- İhracat için yeterli finansmanı bulamama,
- Dış ticaret işlemleri konusunda nitelikli personel eksikliği.

Bütün bu sebeplerden dolayı özellikle Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) dış ticarete başlamada ve başarı elde etmede büyük işletmelere göre oldukça zorlanmaktadır. KOBİ'lerin dış ticarete başlamada yukarıda bahsedilen sebepleri ortadan kaldırmak için devlet tarafından çok çeşitli teşvikler verilmektedir. Teşviklerin süreçleri de banka üzerinden işletilmektedir. İthalat Dar anlamda ithalat, farklı ülkelerde üretilen malların döviz karşılığında satın alınarak ülke içerisine getirilmesidir. Geniş anlamda ise ithalat; bir ülkenin kendi gümrük sınırları dışında üretilen malların, hizmetlerin, sermayenin veya fikri mülkiyet haklarının belirli bir bedel karşılığı veya bedelsiz olarak ülkeye getirilmesidir. İthalat işlemleri sırasında aşağıdaki vergi ve fonlar ortaya çıkmakta ve tahsil edilmektedir.

- Gümrük vergisi
- Katma değer vergisi
- Bazı ödeme şekillerine göre KKDF
- Bazı madenlerin ithalatından alınan Madencilik fonu
- Diğer fonlar İthalat işlemleri döviz transferinin yapılması ya da yapılmaması durumuna göre ikiye ayrılmaktadır:
- Bedelli ithalat,
- Bedelsiz ithalat. Bedelli ithalat, ithale konu olan mallara ait bedelin ithalatta kullanılan herhangi bir ödeme şekli ile başka ülkeye döviz transferi ile alınmasıdır.

Bedelsiz ithalat, ithale konu olan mallara ait bedelin ülke dışında kazanılan döviz ile ödenerek yani ülke dışında bir döviz transferi olmadan alınmasıdır. İthalat, gerçek veya tüzel kişiler ve devlet tarafından doğrudan yapılabilir. İthalat işlemleri yukarıda yapılan sınıflandırmanın dışında ayrıca akreditifli ithalat, mal karşılığı ithalat, belge (vesaik) karşılığı ithalat, kredili İthalat, geçici kabullü ithalat ve ankonsinyasyon ithalat olarak da yapılabilmektedir.

İhracat Dar anlamda ihracat, ülke sınırları içerisinde üretilen malların başka ülkelere döviz karşılığında satılması işlemidir. Geniş anlamda ise ihracat; ülke sınırları içerisinde, serbest dolaşımda bulunan (bu ülkede yetişen, üretilen veya başka ülkelere ithal edilmiş) malların yürürlükteki ihracat mevzuatı ile gümrük mevzuatı'na uygun şekilde fiili ihracatının yapılması ve kambiyo mevzuatı'na göre bedelinin (bedelsiz ihracat hariç) yurda getirilmesi ya da yurt dışında yerleşik Türklere yapılan

mal satışları ve bu amaçla malların yurt dışına gönderilmesidir. İhracat işlemlerini gerçekleştirebilmek için aşağıdaki aşamalardan geçilmesi gerekmektedir:

- İhracata konu olan ürünlerin kaliteli ve uluslararası belirlenen standartlara uygun olarak üretilmesi,
- Ürünlere ait yurt dışı pazarlama faaliyetleri,
- Ürünlere ait reklam ve tanıtım faaliyetleri,
- İhracatın yapılması,
- Uygun ambalaj ve paketlemenin seçilmesi,
- Nakliye şeklinin belirlenmesi,
- Dış ticaret mevzuatının tam olarak bilinerek mevzuata uygun hareket edilmesi,
- Ürünlerin belirtilen zamanda teslim edilmesi İhracata özgü çok farklı ihracat türleri vardır.

Bunlar; ön izne bağlı ihracat, kayda bağlı ihracat, konsinye ihracat, yurt dışı fuar ve sergilere katılım ve ihracat, ithal edilmiş malın ihracı, serbest bölgelere yapılacak ihracat, ticari kiralama yoluyla yapılacak ihracat, bedelsiz ihracat olarak sıralanabilir. İhracat işlem türleri yukarıdaki sınıflandırmaya ek olarak aşağıdaki beş başlık altında toplanabilmektedir:

- Peşin ihracat,
- Vesaik mukabili ihracat,
- Mal mukabili ihracat,
- Kabul kredili ihracat,
- Akreditifli ihracat.

Peşin ihracat, ihracata konu olan mallara ait bedellerin ihracat işlemleri gerçekleştirilmeden önce tahsil edilmedir. Vesaik mukabili ihracat, ihraca konu olan malların gönderilmek üzere nakliye işlemleri başlatıldığında ihracat evraklarının tahsilatının yapılması için bankaya verilmesi ve bankanın yurt dışındaki muhabir banka ile ödeme koşulları üzerinde anlaşarak ithalat evraklarını alıcıya vermesi şeklinde gerçekleşir. Bu ihracat türünde en büyük risk, ithalatçının ilgili belgeleri almak için muhabir bankaya gitmemesidir. Vesaik mukabili ihracatta bankaların ödeme konusunda herhangi bir sorumluluğu bulunmadığı için ithalatçı evrakları teslim almadığı sürece ihracatçı açısından önemli bir risk söz konusudur.

Mal mukabili ihracat, ihraca konu olan malların gönderilmek üzere nakliye işlemlerinin yapılması ve tahsilatın malın gümrükten çekildikten sonra ithalatçı tarafından ihracatçıya yapılmasıdır. Kısacası ihracattaki açık hesap uygulaması olarak adlandırılmaktadır. Bu ihracat türünde de ithalatçı tarafından ödememenin yapılmaması yine önemli bir risk unsurudur. Bu riski biraz ortadan kaldırmak için malların sigortası yapılabilir. Kabul kredili ihracat, ihraç edilecek malların sevkiyatı gerçekleştirildikten sonra ithalatçı ile yapılan poliçe üzerinde belirtilen tarihte tahsilatın yapılmasıdır. Akreditifli ihracat, ayrıntıları yazılmış ihracatı yapılacak malların bedellerinin ithalatçının bankası tarafından ihracatçıya ödenmesinin taahhüt edilmesidir.

İTHALAT İŞLEMLERİNDE ARACILIK HİZMETLERİ

İthal edilecek malların bedellerinin tamamının müşteri tarafından bankaya yatırılıp sadece bankanın aracılık hizmetlerinden yararlanılmak isteniyorsa bu durumda bir kredi değil, hizmet satışı söz konusu olmaktadır. Hizmet satışı söz konusu olduğu zaman da bankalar komisyon almaktadır. İthalat işlemlerinin akış sırasına göre kısa açıklamalarla birlikte muhasebe kayıtlarının nasıl yapılacağı aşağıda açıklanmıştır. Dış ticaret işlemlerinde riski en aza indirmek ödeme yönteminin en güvenilir olanı tercih edilir. Akreditifli ithalat işlemleri, ihracatçıya tahsil garantisi sunan uluslararası bir havale işlemidir. Bu işlemde; sevk evrakları karşılığında belirlenen vade içerisinde ithalat tutarının ihracatçı firmaya ödemesi ya da muhabir bankaya talimat verilmesi söz konusudur. Akreditif, ithalatçının isteği üzerine ithalatçının bankasının belli bir vade içerisinde ithalatçı tarafından ayrıntıları belirlenmiş ve ihracatçı tarafından düzenlenmiş belge karşılığında ve ithalatçının öngördüğü diğer koşullar yerine getirilmek koşuluyla, ihracatçıya ithalatın bedeli kadar ödeme yapacağını, ihracatçı tarafından düzenlenen poliçeleri kabul ettiğini ihracatçıya yazılı olarak taahhüt etmesidir. İthalatçının bankası, ihracatçı firmanın ülkesindeki bir bankadan bahsi geçen kredinin ihracatçı firmaya tebliğ etmesini ya da onaylatmasını ister. Yani ithalatçı firmanın bankası akreditifi, ihracatçı firmanın ülkesindeki muhabir bankaya “küşat mektubu” ile bildirir. Küşat mektubu, ithalatçı firmanın bankası tarafından hazırlanan akreditif metni olarak tanımlanmaktadır. Küşat mektubu eline ulaşan muhabir banka tarafından da ihracatçı firmaya akreditifin açıldığı bildirilir. Sonrasında ihracatçı firma ödeme için gerekli olan belgeleri bildirir.

İHRACAT HİZMETLERİNDE ARACILIK HİZMETLERİ

Bankalar ithalat işlemlerine aracılık yaptıkları gibi ihracat işlemlerinde de vazgeçilmez birer kurum olarak çalışır. Muhabir bankanın haberine istinaden yetkili birim nazım hesaplarda durumu muhasebeleştirir. Firma ibraz edilen akreditif bilgilerinin tahsili için muhabire işlemleri gerçekleştirdiğinde ise nazım hesaplar da izlenmesi gerekir. Döviz pozisyonu muhabir hesaplarına geçen ihracat bedelleri kaydedilir. İhracat bedeli TL karşılığı yetkili birime bildirilir. Yetkili birim döviz pozisyonunun dekontu doğrultusunda yevmiye kaydını yapar ve aynı zamanda nazım hesaplarını

kapatması gerekir. Masraf komisyon ve varsa fon tutarları ihracat bedelinden mahsup edilerek bakiye ihracat bedeli Türk Lirası ilgili şubeye mal edilir. Daha sonra yetkili birimin dekontuna istinaden, şube ihracat bedellerini şube payı 2/3 komisyonun mahsubuna müteakip, firma hesaplarına iade eder.

BANKALARDA YABANCI PARA İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Bankaların hizmet verdiği bir diğer alan da yabancı para işlemleridir. Genel anlamda; yabancı ülke paraları üzerinden yapılan tüm işlemler ve bu işlemlerin ulusal para birimine çevrilmesi işlemi olan "kambiyo işlemleri" içerisinde yer alan yabancı para işlemleri banka muhasebesinin özellikli konuları içerisinde yer almaktadır. Yabancı para işlemlerinde, madenî ve kâğıt para şeklindeki bütün yabancı paralar "efektif" ve bu paralarla ödemeyi sağlayan her türlü hesap, belge ve vasıtalar "döviz" olarak tanımlanmaktadır. Yabancı para işlemleri oldukça detaylandırılabilmesi gibi temelde; yabancı para alım ve satım işlemleri, yabancı para havale işlemleri, döviz tevdiat işlemleri ve değerlendirme işlemleri olarak konu açıklanabilmektedir. Yabancı para işlemlerinin muhasebeleştirilmesi, banka muhasebesini diğer işletmeler muhasebesinden ayıran özelliktir. Çünkü yabancı para işlemlerine ilişkin muhasebe kayıtları, hem Türk Lirası hem de döviz cinsinden yapılmaktadır. Yabancı para işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde ise özellikle sabit kur üzerinden çalışan hesaplar ile ilgili diğer hesaplar kullanılır. Bankalarca yaygın olarak yapılan yabancı para işlemleri; efektif alım-satım işlemleri, yabancı para havale işlemleri, döviz tevdiat işlemleri ve değerlendirme işlemleridir.

YABANCI PARALAR İLE İLGİLİ BAZI KAVRAMLAR

Yabancı paralar ve muhasebesine ilişkin işlemleri açıklamadan önce konu ile yakından ilgili ve sık kullanılan bazı kavramların anlatılması uygun olmaktadır. Aşağıda yabancı paralara ilişkin bazı kavramlar yer almaktadır.

Kambiyo: Değiştirme, bozdurma, değer ve fiyat anlamında kullanılmaktadır. Kambiyo Türkçede ise iki ülke parasının birbiriyle değiştirilmesi işlemidir. Günümüzde kambiyo işlemleri denilince yabancı paralar üzerinden düzenlenen ticari senetler, çek, bono ve poliçe gibi belgeler anlaşılmaktadır. Döviz ve kambiyo işlemleri eş anlamda kullanılmaktadır.

Döviz: Geniş anlamıyla madenî ve kâğıt para şeklindeki bütün yabancı ülke paraları ve bu paralar üzerinden düzenlenen her türlü ödeme araçlarıdır. Bu tanıma göre döviz; yabancı paralarla yabancı para üzerinde düzenlenen çekler, poliçeler, bonolar, kredi mektupları ve havaleleri içine almaktadır.

Efektif: Kelime olarak fiilen mevcut anlamına gelmektedir, banka-cılıkta ise madenî ve kâğıt yabancı paralar anlamında kullanılmaktadır. Yani efektif döviz kümesinin bir alt kümesidir. Bu hâliyle bütün efektifler dövizdir. Ancak bütün dövizler efektif değildir. Çünkü yabancı paralar üzerinden düzenlenmiş ödeme araçları ile kıymetli evraklar döviz oldukları hâlde, efektif değildir.

Banknot: Merkez bankaları ya da yetkili kurumlar tarafından piyasaya sürülen kâğıt paralardır.

Konvertibl Para: Diğer ülkelerin paralarına serbestçe ve kolayca çevrilebilen paralardır. Bu tip paralar genelde istikrarlı bir durum gösteren ülkelere ait olup milletlerarası işlem hacmi de önemli bir seviyededir.

Cari Kur: Bir ülke parasının yabancı para cinsinden ifadesidir. Cari kur alış ve satış için ayrı ayrı belirlenebilir. Sabit Kur: Türkiye'de bütün işletmeler gibi bankalar da muhasebe kayıtlarını TL cinsinden tutmak zorundadır. Yabancı para mevcutları ve hareketlerini ise en kolay izlemenin yolu bir birim yabancı parayı 1 TL kabul etmekten geçmektedir. Böyle yapılmakla kargaşaya ve ek hesaplamaya lüzum kalmamakta, hem kur değişmelerinden etkilenilmemekte hem de bir bakışta ne kadar yabancı para mevcudu olduğu görülebilmektedir.

Parite (Çapraz Kur): İki ülke para biriminin birbirine çevrilebilme oranına denir. Aval: Kambiyo senetlerinden oluşan borcun asıl borçlusu tarafından ödenmemesi hâlinde, ödemeyi garanti altına almak için senet üzerine üçüncü bir tarafın (borçlu ve alacaklı dışında kefil olarak) imza koymasudur.

Kotasyon: Bankaların bir dövizin alımı ve satımı için ilan ettiği çift yönlü fiyatlamaya denir.

Spread: Alış ve satış kurları arasındaki farka denir.

Arbitraj: Çeşitli ülkelerin borsalarında kota edilen bir paranın değeri, muhtelif nedenlerle bir piyasada daha yüksek, diğerinde daha düşük olabilir. Bundan, yani kambiyo sınırlaması olmayan döviz piyasalarındaki kur farklarından yararlanılarak kazanç sağlama işlemidir. Seyahat Çekleri: Yurt dışına çıkan iş adamları ve turistlerin yanlarında para taşımaları-daki güçlük ve tehlikeyi önlemek amacıyla bazı itibarlı yabancı banka ve kurumlar tarafından 5, 10, 25, 50, 100 gibi yuvarlak rakamları ihtiva eden muhtelif kupürlerde konvertibl, sağlam paralar üzerinden, (Amerikan Doları, Euro, Fransız Frank'ı gibi) tedavüle çıkarılan çeklerdir. Eurocheque (Euro çekler): Bu çekler özel şekil ve şartlara uyulmak şartıyla kimlikleri bilinmeyen veya kimliklerinin bilinmesini istemeyen kişiler tarafından yabancı bankalar üzerine düzenlenen çeklerdir. Bu çeklerin tahsile alınmasına gerek kalmadan iştirası

yapılabilir.

Money Orders: Money orders, çekle ödeme emri özelliğinde olup postaneler veya bankalar tarafından belli bir kişi emrine belli bir vade için tanzim edilir. Money orders bankalarda bozdurulur. Bir üçüncü şahsa ciro edilemez. Belli bir meblağ ile sınırlıdır, bu meblağdan fazla olarak düzenlenemez. Money Orders genel olarak İngiltere, Amerika gibi bazı ülkelere has bir ödeme sistemidir. Bu bakımdan anlaşmalı olmayan ve bir garantisi bulunmayan her Money Orders kabul edilmemelidir. **Yabancı Para Çekleri:** Bir bankanın diğer bir banka üzerine, üçüncü bir şahıs veya başka bir banka emrine düzenlediği çeklere banka çeki denir. Her bankanın özel keşide çeki formu bulunmaktadır. Genel olarak keşideci bankanın adı çekin üst orta tarafına büyükçe bir şekil-de yazılır. Yabancı Para Alım/Satım İşlemlerinde Dikkat Edilecek Hususlar Banka şubelerinde bir efektif spesimen (örnek) kataloğunun bulunması zorunludur. Bu kataloğa alınabilecek yabancı banknotların siyah beyaz fotoğrafları ile boyutlan renk ve diğer özellikleri olarak kısa bir tanımını vardır. Yeniden tedavüle çıkarılan banknotlar ile tedavülden kaldırılan banknotlar sirküler mektuplarla şubelere duyurulmaktadır.

Tedavüle çıkarılan banknotların spesimenlerinin T.C. Merkez Bankası tarafından bankalara ulaştırılması bazen geciktirildiğinden, spesimen gelinceye kadar ilgili sirkülerlerin bir nüshasının spesimen kataloğunun ilgili bölümünde saklanması gerekir. Spesimen alındığında söz konusu sirküler alınarak yerine spesimen takılır. Tedavülden kalkan banknotlara ait spesimenler ise katalogdan çıkarılır. Görünmeyen işlemlerle ilgili olarak yurt dışına döviz transferi gerektiği durumlarda yetki esas itibarıyla bankalara bırakılmış olup işlemler-de gerekli incelemeler ilgili banka tarafından yapılmaktadır. T.C. Merkez Bankası yetkisinde bulunanlarda ise geçerli döviz alma müsaadesinin ilgili bankaya ibrazı suretiyle çek veya havale yoluyla transfer yapılabil-mekte, efektif verilebilmektedir. 18 yaşından küçüklere istedikleri takdirde yurtdışına her çıkışlarında bankalarca yine turistik seyahat dövizini verilebilir. Bu dövizler ilgililere başvuruları üzerine kendilerine imza karşılığı verilir. Efektif satışında;

- Efektif miktarı cari efektif satış kuru ile çarpılarak TL karşılığı bulunur.
- Efektif satış kuru ile çarpılmak suretiyle bulunan meblağ üzerinden % 1 oranında komisyon alınır.
- Bulunan bu komisyon üzerinden % 5 oranında Banka Sigorta Muameleleri Vergisi tahsil olunur.
- Efektif miktarı ile efektif satış kurunun çarpılmasıyla bulunan TL meblağ üzerinden %0,1 oranında Kambiyo Gider Vergisi alınır.
- Satılan efektifin seri no'su kupürü, tediye fişinin arkasına dökülür. Kimlik tespiti yapılır. Döviz alım belgesi düzenlenir. Bir nüsha müşteriye verilir. 2. nüsha müşteriye imzalatılarak şubede saklanır.

YABANCI PARA İŞLEMLERİNE AİT MUHASEBE KAYITLARI

Yabancı paralara ait işlemlerin bankalarda muhasebeleştirilebilmesi için hesap planında çeşitli hesap grupları vardır. Bu hesaplar dâhilinde alım/satım, evalüasyon gibi işlemler izlenir. Yabancı Para Alım İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi Bankaların gerek TL karşılığını ödeyerek satın aldığı gerekse vadeli veya vadesiz mevduat açmak şeklinde kabul ettiği Merkez Bankasınca alım/satım konusu olan efektiflerin sabit kur üzerinden (1 Birim Yabancı Para = 1 TL) kaydedildiği bir hesap "011 Efektif Deposu" hesabıdır. Hesap aktif karakterlidir. Satın alınan efektifler sabit kurdan bu hesaba borç kaydedilirken 293 Efektif Vaziyeti Hesabı'na alacak kaydı ile muhasebeleştirilir. Yabancı Para Satım İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi Yabancı para satışı gerçekleştirildiğinde "292 Efektif Alım/Satım Hesabı"nın alacağına karşılık "010 Kasa Hesabı"nın borcuna kaydedilir. Bununla birlikte, hesaplanan komisyon, vergi ve gelirler de ilgili hesaplarla yevmiye kaydına yansıtılır.

YABANCI PARA HAVALE İŞLEMLERİ

Bir kimsenin bankalar veya diğer kuruluşlar aracılığıyla ile diğer bir yerdeki kişiye para ödettirmesi işlemine "havale" denir. Hukuki açıdan havale; bir kimsenin kendi adına diğer bir kimseye para, kıymetli evrak ya da benzeri şeyleri vermeye bir üçüncü kişiyi yetkili kılmasıdır. Havale işlemlerinde amir, muhatap ve lehdar olmak üzere üç taraf bulunur. Havale işleminde lehdar, havale tutarını tahsil edecek olandır. Çek keşide işleminde ise lehdar, adına çek keşide edilendir. Türk parası havale işlemleri ile yabancı para havale işlemleri arasında paralellik vardır. Havale işlemlerinde yurt içindeki banka şubeleri arasında gerçekleşebileceği gibi yurt dışına yabancı para da gönderilebilir. Bu durumda yurt dışı bankaya gönderilen paralar "025 Yurt Dışı Bankaları" hesabında izlenir.

DÖVİZ TEVDİAT HESABI

Döviz tevdiat işlemleri, Türkiye'de veya yurt dışında yerleşik gerçek veya tüzel kişiler adına konvertibl dövizler üzerinden bankalara yatırılan paralara ilişkin işlemlerdir. Bu işlemlere ilişkin açılan mevduat hesaplarına "döviz tevdiat hesabı" denir. Ülkemizdeki düzenlemeler, kişilerin beraberinde döviz bulundurmalarını serbest bırakmıştır ve kişiler isterlerse söz konusu dövizlerini bankalarda açtıracakları döviz tevdiat hesaplarında tutabilmektedirler. Türkiye'de ve yurt dışında yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin tevdi ettikleri konvertibl dövizlerle vadesiz ve 3, 6, 12 ay vadeli olarak açılabilen hesaplardır. Vadesiz döviz tevdiat hesapları "301 DÖVİZ TEVDİAT HESABI-VADESİZ" de

izlenirken gerçek kişilerin açtıkları vadeli döviz tevdiat hesapları “311 DÖVİZ TEVDİAT HESABI -VADELİ”de izlenir. Bu hesaplar pasif nitelikli olup sabit fiyat üzerinden hareket görür. Her dönem sonu, hesap bakiyesi değerlendirme işlemine tabi tutularak Türk parasına dönüştürülür. Vadesiz Döviz Tevdiat Hesapları, TCMB tarafından alım satım konusu edilen tüm dövizlerle açılabilir. Ancak her banka her döviz üzerinden hesap açmayıp para cinsi sınırlaması yapabilmektedir. ATM’lerden de gene ilgili bankanın belirlediği belli cins dövizler yatırılıp çekilebilmektedir. Vadesiz döviz tevdiat hesapları ile döviz havalesi gönderilebilmekte, banka kartı ve hesaba tanımlanmış kredi kartı ile ATM’lerden para çekilebilmekte, interaktif bankacılık hizmetlerinden yararlanılıyorsa vadesiz döviz hesabına internet, telefon kanallarıyla ulaşılarak çeşitli işlemler yapılabilmektedir.

YABANCI PARALARIN EVALÜASYONU

Bankalarda yabancı paralarla ilgili işlemler sabit kur üzerinden yapılmaktadır. Yani 1 birim yabancı para 1 TL olarak kayıt yapılmaktadır. Oysaki bankanın elindeki yabancı paraların gerçek durumunun bilinebilmesi için elindeki bütün yabancı paraların gerçek değerleri üzerinden TL'ye çevrilmesi gereklidir. Bankalarda ay sonlarında yapılan bu değerlendirme işlemine “evalüasyon” denilmektedir. Ay sonlarında yabancı paranın TL karşılığında ilgili yabancı para miktarının düşülmesi ile bulunan evalüasyon farkları, bir sonraki ayın ilk iş gününde yapılacak ters kayıtlarla iptal edilir. Böylelikle hesapların bakiyeleri tekrar sabit kura çevrilmiş olur. Evalüasyonda uygulanacak olan kur ay sonundaki cari alış kuru olmaktadır. Aktif ve pasifte bulunan sabit kurla hareket gören bütün yabancı para hesapları aynen TL hesaplarda olduğu gibi eşit olmalıdır. Bu eşitliğin hem genel toplam açısından hem de yabancı para cinsleri açısından sağlanması gerekmektedir. Bunun sağlanması için, yabancı paralara ilişkin hesapların günü gününe tek tek dökümü yapılarak gözden geçirilmesi ve hataların anında bulunması gerekmektedir.

BANKALARDA DİĞER İŞLEMLER VE MUHASEBESİ

Bankaların öncelikli işlemleri olan mevduat ve kredi işlemleri dışında kalan bazı durumlarında muhasebe kayıtlarına yansıtılması gerekmektedir. Bankaların yaptığı işlemler içerisinde önceki ünitelerde yer almayan özellikli konulardan olan kasa fazlası ve noksanlığı, takas işlemleri, ayniyat işlemleri ve işletme giderleri içerisinde amortisman işlemleri bu ünite içinde sınırlandırılmıştır. Banka işlemlerinin bireylerin ve ekonominin ihtiyaçlarına göre şekillendiğinden "diğer işlemler" konusunun altını doldurmakta gerekecektir. Bankalarda yapılan gün sonu kasa sayımları sonucu noksanlık ya da fazlalığın ortaya çıkmaması için azami dikkat gösterilmeli ve kasa tahsiltekiye fişleri üzerine mutlaka alınan ve verilen paraların değer dökümlerinin yapılması gerekir. Ayrıca prensip olarak mutlak suretle işlem karşılığında para giriş ve çıkış işlemlerinin gerçekleştirilmesi gerekir. Bankalarda şubeler arası çek takas işlemleri de yapılmaktadır. Ayniyat işlemleri hem genel müdürlük bazında hem de şubeler bazında ayrı ayrı izlenmelidir. Duran varlıklar için ayrılacak amortisman tutarları da her bir varlığın özelliğine göre hesaplanmalı ve kayıt altına alınmalıdır.

KASA FAZLASI VE NOKSANI

Bankalar sürekli para ile uğraşan kuruluşlar olduklarından, kasalarında fazlalık ve noksanlığın çıkması normal sayılmalıdır. Kasa fazlası ya da noksanlığının sebepleri insan unsurundan kaynaklı; kayıtlarda ya da ödeme ve tahsilatlarda karşılan durumlar olabilir. Ayrıca bozuk para yokluğu ve küsuratlarına alınmaması ya da tamamlanarak alınması kasada fazlalık ya da noksanlığın bir başka sebebi olmaktadır. Bankalar mesai sonunda kasayı kapattıklarında bir sayım yapar, bu sayımla kasa tahsil, tediyeye fişlerinin sonuçları birbirini tutarsa mesele yok demektir. Tutmazsa bu bir zabıtle tespit edilmelidir. Sonucun tutmaması kasada fazlalık ya da noksanlığın olduğu anlamına gelir. Kasa Fazlası Eğer bir gün önceden devreden kasa hesabı bakiyesine gün sonundaki tahsilat eklenip, ödemeler çıkarıldığında bulunan rakam, sayım sonucu bulunan kasa mevcudundan az ise kasaya hesaben girmedeği hâlde fiilen giren bir paranın varlığını ya da hesaben çıktığı hâlde kasada fiilen çıkmayan bir paranın olduğunu gösterir. Kasa Noksanlığı Bankada gün sonunda fizikî sayımın hesap bakiyesinin küçük olması durumunda, kasaya hesaben girdiği hâlde fizikî olarak girmeyen bir paranın varlığını ya da hesaben çıkmadığı hâlde kasadan fizikî olarak çıkan bir paranın olduğunu gösterir.

TAKAS İŞLEMLERİ VE MUHASEBESİ

Bankalar diğer şubelerin çeklerini alıp bunları takas edebilir.

AYNİYAT ALIMI VE KULLANIMI

Ayniyat mevcutları; kullanılmak üzere alınan ve stoklanan basılı kâğıt, kırtasiye, çek karneleri, posta pulu ve diğer stokların takip edildiği aktif karakterli hesap "270 Ayniyat Mevcudu" hesabıdır. Hesabın borç bakiyesi kullanılmayan stok bakiyesini gösterir. Stok tutarlarının büyük, izlenmesinin güç olduğu ve stok sayımının seyrek yapılabildiği durumlarda, ara dönemlerde mali tablolar çıkarılırken tahmini harcamalara dayanan reeskont kayıtları yapılabilir. Şubeler kullanacakları çeşitli belge ve diğer aynı varlıkları genel müdürlükten alabileceği gibi kendileri de mahallerinde temin edebilir.

ÜCRET ÖDEMELERİ

Bankada çalışan personele yapılan ücret ödemeleri "810 Personel Giderleri" hesabında izlenir. Bu hesap aktif karakterli bir hesap olup personeller için yapılan tüm ödemeler alt hesaplarda ayrı ayrı gösterilir. Kullanılan alt hesaplar; memur aylık ve ücretleri, hizmetli aylıkları, fazla mesai ücretleri, ikramiyeler, mevduat primleri, gece yıpranma primi, diğer primler, kasa tazminatı, imza tazminatı, makam tazminatı, yabancı dil tazminatı, mahrumiyet bölgesi tazminatı, kambiyo ihtisas tazminatı, mali tahlil uzmanlık tazminatı, yakacak yardımı, evlenme ve doğum yardımı, ölüm yardımı, çocuk ve kreş yardımı, izin yardımı, görev yollukları, müfettiş yollukları, dış seyahat yollukları, göç yardımı, ihbar ve kıdem tazminatı, yemek giderleri olarak sıralanmaktadır.

İŞLETME GİDERLERİ

Bankalarda çeşitli işletme giderleri vardır. Bu başlık altında amortismanların nasıl kayıt altına alındığı anlatılmıştır. Duran varlıklarda, varlığın kullanımı ve teknolojik gelişmeler nedeniyle varlığın modasının geçmiş olmasından dolayı ortaya çıkabilecek eskime, yıpranma ve tükenme şeklindeki değer kayıplarını dikkate alarak, duran varlıkların faydalı ömürlerini tahmin etmek ve bu süre içerisinde söz konusu varlıkların elde etme maliyetini gider olarak muhasebeleştirmek için amortisman ayrılır. Bankada 1 yıldan fazla kullanılan ve sürekli bir ömre sahip olan maddi duran varlıklar için amortisman ayrılması şarttır. Amortisman ayrılmasında şu ilkelere uyulur:

- Bankalar maddi duran varlığın yararındaki azalmaya uygun düşen normal amortisman yöntemi,

DÖNEM SONU MUHASEBE İŞLEMLERİ

Tüm işletmelerde dönem sonu işlemlerinin başka bir ifadeyle envanter işlemlerinin temel amacı, işletmelerin finansal yapısını gösteren bilanço ile gelir ve giderlerini buna bağlı olarak da dönem kâr veya zararıyla ilgili faaliyet sonuçlarını gösteren gelir tablosunun düzenlenmesidir. Bu tablolarda yer alan bilgilerin doğru ve güvenilir olması için muhasebenin genel kabul görmüş ilkelerine uyulmuş olması gerekir. Envanter genel olarak sayım, kontrol ve düzeltme işlemlerini yapmak suretiyle belirli bir tarihteki alacakların borçların ve varlıkların miktar ve değerlerinin saptanmasına yönelik işlemlerin bütünüdür. Dönem sonu itibariyle işletmeler varlıklarını sayarak, ölçerek, tartarak miktarlarını tespit eder ve tespit edilen bu miktarlar Türkiye Muhasebe Standartlarında belirtilen ölçütler dikkate alınarak değerlendirilir. İşletmelerde dönem sonu işlemleri kapsamında yapılacak envanter işlemleri iki gruba ayrılmaktadır:

- Muhasebe dışı envanter
- Muhasebe içi envanter

Dönem sonunda işletme kayıtları dikkate alınmaksızın bütün varlıklarının tek tek sayılması, değerlemesi, alacakları ile borçları ile mutabakatlarının yapılması, işletmenin anlık fiili durumunun tespiti işlemine muhasebe dışı envanter denmektedir. Yapılan muhasebe dışı envanter sonucu elde edilecek envanter listeleri ayrıca envanter defterine kaydedilir. Bu durumda envanter listeleri ile işletmenin kayıtlı durumunu gösteren genel geçici mizan kalanlarının karşılaştırılması, kayıtlı durum ile fiili durum arasındaki örtüşmeyen durumların düzeltilmesi için gerekli kayıtların yapılması, maliyet hesaplarının kapatılması, gelir tablosu hesaplarının kapatılması işlemlerine ise, muhasebe içi envanter denir. Yukarıda ifade edilen genel işlemler dışında, dönem sonlarında banka işletmelerinde,

- Farkların giderilmesi,
- Faiz tahakkukları,
- Evalüasyon işlemleri (kur farklarının belirlenmesi ve kayda alınması),
- Gelir ve gider reeskontlarının belirlenerek kayda alınması,
- Amortismanların kaydı,
- Karşılıkların kaydı,
- Gelir ve gider hesaplarının kâr ve zarar hesabına devredilerek kapatılması ile ilgili muhasebe içi envanter işlemleri yapılır.

Bankalar, temel finansal tablolarını (bilanço ve gelir tablosu) üçer aylık dönemler itibariyle hazırlamak zorundadır. Bu nedenle dönem sonu işlemlerini de üçer aylık dönemler hâlinde yaparlar. Dönem sonu işlemleri, hazırlandığı tarih itibariyle bankanın gerçek durumunun görülebilmesi ve gelir tablosunda ifade edilen gelir ve giderlerin doğru olarak tespitine olanak sağlamak amacıyla gerçekleştirilir.

REESKONT İŞLEMLERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Reeskont bankalarda kâr ya da zararın belirli bir tarih itibariyle gerçeğe en yakın bir şekilde tespit edilebilmesi için gelir ve gider hesaplarına girmesi ve çıkarılması gereken tutarların hesaplanması ve kayıtlara intikali işlemidir. Reeskont işlemi ay sonlarında yapılır ve bu işleme ilişkin kayıtlar takip eden ayın ilk günü iptal edilir. Gider Reeskontları Mevduat, döviz tevdiatı, T.C. Merkez Bankası kredileri ve diğer bankalardan sağlanan krediler ile benzeri pasif hesapların ay sonlarında tahakkuk ettirilmemiş faiz ve diğer masraflarının, sarfiyatı yapılmakla beraber bedelleri ay sonu itibariyle ödenmemiş elektrik, su, doğalgaz, telefon vb. masrafların, ay sonu itibariyle tahakkuk ettirilmemiş gelirlerin bankaca ödenecek gider vergilerinin, amortisman tabi iktisadi kıymetlerin ay sonuna göre tespit edilen amortisman tutarlarının, ödemesi peşin yapılmış giderlerin ay sonuna göre tespit edilen tutarlarının, ilgili oldukları gider hesaplarına intikal ettirilmesi işlemidir. Gelir Reeskontları Gelir reeskontları;

- Kısa, orta ve uzun vadeli kredilerin ay sonlarında tahakkuk ettirilmemiş faiz ve komisyonlarının,
- Bankalardaki mevduatımızın ay sonlarında tahakkuk ettirilmemiş faizlerinin,
- Menkul değerler cüzdanı - Kanuni yedekler karşılığı kıymetler ile T.C. Merkez Bankası nezdinde tesis edilen mevduat munzam karşılıklarının ay sonlarına göre tahakkuk ettirilmemiş faizlerinin,
- İlgili oldukları gelir hesaplarına intikal ettirilmesi ile iskonto, iştirak vesair işlemler ile ilgili

olarak tahakkuk ettirilmiş faiz ve komisyonların, ilgili oldukları gelir hesaplarından çıkarılması işlemidir.

YENİDEN DEĞERLEME

V.U.K.'nin geçici 11. maddesi gereğince amortismanına tabi sabit kıymetlerin, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca her yılsonu itibariyle belirlenen oranlar üzerinden yeni değerlerin tespit edilmesi işlemidir.

KÂR/ZARAR HESAPLAMASI

Dönem sonlarına gelindiğinde bankaların kâr veya zarar hesaplaması, işletmelerde olduğu gibi dönem sonu gelir ve gider hesaplarını kâr/zarar hesaplarına aktarılır. Bunun için bankaların gelir hesaplarını oluşturan "5 Grubu Faiz Gelirleri" ve "7 Grubu Faiz Dışı Gelirleri" hesaplarına borç kaydı yapılarak, gider hesaplarını oluşturan "6 Grubu Faiz Giderleri" ve "8 Grubu Faiz Dışı Giderler" hesaplarına da alacak kaydı yapılarak "440 Kâr ve Zarar Hesabı"na aktarılır. Bir banka şubesinde "5" ve "7" hesap grubunda bakiyesi bulunan tüm hesaplar bu yukarıda belirtildiği şekilde "borç" yazılarak Kâr-Zarar hesabına devredilir.

FİNANSAL TABLOLAR

Banka işletmeleri de diğer işletmeler gibi finansal tablolar düzenler. Ancak banka işletmelerinin gerçekleştirmiş oldukları ticari faaliyetler diğer ticaret, hizmet ve üretim işletmelerinden oldukça farklıdır. Banka işletmelerinin düzenledikleri finansal tablolar, banka işletmelerinin faaliyet alanları gereği diğer işletmelerden farklı olarak, banka sektörüne ilişkin bazı bilgileri de içermek zorundadır. Bu durum banka işletmelerinin finansal tablolarını, kendi faaliyet alanları ile ilgili özellikli durumları yansıtması açısından, bu özellikleri taşımayan farklı sektörlerde faaliyet gösteren diğer işletmelerin finansal tablolarından önemli derece farklılaştırmaktadır. Finansal tablolar, işletmenin finansal durumunun ve finansal performansının biçimlendirilmiş sunumudur. Genel amaçlı finansal tabloların hedefi, geniş bir kullanıcı kitlesinin ekonomik kararlar almalarına yardımcı olan işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında bilgi sağlamaktır. Ayrıca finansal tablolar, yöneticilerin kendilerine emanet edilen kaynakları, ne etkinlikte kullandıklarını da gösterir. Finansal tablolar bu amaca ulaşmak için işletmeyle ilgili aşağıdaki bilgileri sunar:

- Varlıklar,
- Yabancı kaynaklar (veya borçlar)
- Öz kaynaklar,
- Gelir ve giderler, kârlar ve zararlar,
- Öz kaynaklardaki diğer değişimler ve
- Nakit akışları.

Finansal tablolar, amaçlanan faydayı sağlamak için tahakkuk esas dikkate alınarak hazırlanır. Bu yöntemde, işlemlerin ve diğer olayların etkileri, bunlarla ilgili nakit ve benzerlerinin tahsilatlarının veya ödemelerinin yapıldığı tarih itibariyle değil, gerçekleştikleri tarihler esas alınarak finansal tablolara aktarılır. Banka işletmeleri tarafından düzenlenen en önemli finansal tablolar, daha önce de ifade edildiği üzere, bilanço ve gelir tablosudur. Bilanço Düzenlendiği tarih itibariyle işletmenin varlıklarını, yabancı kaynakları ile öz kaynaklarını özlü bir biçimde gösteren tabloya bilanço denir. Bilançoda; belirli bir dönemde işletmenin kasadaki parası, alacakları, demirbaşları, borçları ve sermayesi gösterilmektedir.

Bilanço; bir işletmenin kuruluşundan itibaren gerçekleştirdiği tüm faaliyetleri, belirli bir tarihte (örneğin yıl sonunda) özet olarak sunan finansal bir tablodur. Bilançonun kapsamında yer alan varlıklar ve kaynakların sunumunda belirli bir sınıflandırma söz konusudur. Bilançoda varlık ve kaynaklar, vade yapısına göre belirli bir sistematik çerçevesinde gruplandırılarak sınıflandırılmaktadır. Bu çizelgenin aktif adı verilen tarafında varlıklar, pasif adı verilen tarafında ise kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar ile öz kaynaklar yer alır. Gelir Tablosu Gelir tablosu, belirli bir dönemde (1 Ocak ve 31 Aralık tarihleri arası) gerçekleştirilen faaliyetlerin sonucunu kâr veya zarar olarak gösteren bir finansal tablodur.

Gelir tablosunda dönem başından itibaren düzenlendiği tarihe kadar işletmenin satışları, satışlar için katlanılan maliyeti, olağan gelir ve giderleri sistematik bir şekilde sınıflandırarak gösterilmektedir. Gelir tablosu, işletmenin sonsuz olan ömründe her yılın (1 Ocak-31 Aralık) finansal performansını özetleyen bir tablodur ve bu nedenle gelir tablosuna "Finansal Performans Tablosu" adı da verilir. Banka muhasebesi açısından gelir tablosu, bankanın belirli bir hesap döneminde elde ettiği tüm hasılat ve gelirler ile katlandığı tüm maliyet ve giderleri sınıflandırılmış olarak gösteren ve dönem faaliyet sonuçlarını kâr veya zarar olarak özetleyen tablodur. Bütün gelirler ve giderler, kaynakları itibariyle sınıflandırılır, her gelir grubu ilgili olduğu gider grubu ile karşılaştırılır ve gayri safi tutarları üzerinden gösterilir. Bir gelir kalemi, tamamen veya kısmen bir gider kalemiyle netleştirmek suretiyle gelir tablosu kapsamında çıkarılmaz.